

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΑΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΡΙΟ ΔΗΜΟΥ ΙΛΙΟΥ

Τσιακίρης Παύλος (43316)

Εισηγητής

Γεώργιος Βαρελίδης

Αθήνα 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Θέμα της πτυχιακής εργασίας που ακολουθεί είναι το Αστικό Παρατηρητήριο του Δήμου Ιλίου. Σκοπός του Αστικού Παρατηρητηρίου είναι η καταγραφή των δεικτών οικιστικής ανάπτυξης ενός δήμου, όπως επίσης των οικονομικών και περιβαλλοντικών δεικτών. Στην καταγραφή αυτή αναφέρονται ο πληθυσμός και η δημογραφική του ταυτότητα. Επίσης, καταγράφονται οι κοινόχρηστοι χώροι, τα δάση, η χλωρίδα και η πανίδα, οι πολιτιστικές αθλητικές και κοινωνικές υποδομές, οι υποδομές υγείας. Παρουσιάζονται επιπλέον τα έργα υποδομής και των τρόποι κυκλοφοριακής επάρκειας και μετακίνησης των πολιτών. Ακολουθεί μια γενική θεώρηση των έργων που έχουν πραγματοποιηθεί μέσω ΕΣΠΑ από το 2000 και εξής, όπως επίσης προβάλλονται τα προβλήματα τα οποία αντιμετώπισε ο Δήμος Ιλίου στην προσπάθεια υλοποίησης των έργων. Η παρούσα μελέτη κλείνει με την προβολή προτάσεων αξιοποίησης των έργων υποδομής, των χώρων πρασίνου, για την βελτίωση όχι μόνο της ποιότητας ζωής των δημοτών αλλά και για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

ΛΕΞΕΙΣ –ΚΛΕΙΔΙΑ

Αστικό Παρατηρητήριο

Χλωρίδα

Πανίδα

Πολιτιστικές υποδομές

Αθλητικές υποδομές

ABSTRACT

The subject of the following diploma thesis is the Municipal Observatory of the Municipality of Ilion. The aim of the Urban Observatory is to record the urban development indicators of a municipality as well as the economic and environmental indicators. This record refers to the population and its demographic identity. Also, public spaces, forests, flora and fauna, cultural sports and social infrastructure, health infrastructure are also recorded. In addition, infrastructure projects and ways of circulating and moving citizens are presented. Following is a general view of the projects that have been implemented through ESPA since 2000, as well as the problems that the Municipality of Ilion encountered in the implementation of the projects. The present study closes with the promotion of proposals for the use of infrastructure projects, green areas, not only to improve the quality of life of the citizens but also to improve the economic development of the area.

KEYWORDS

Urban Observatory

Flora

Fauna

Cultural infrastructures

Sports infrastructure

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	
<u>Περίληψη</u>	2
<u>Absrtact</u>	3
<u>Περιεχόμενα</u>	4- 6
<u>Εισαγωγή</u>	6 -8
<u>Κεφάλαιο 1^ο ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ</u>	9- 16
1.1 Ιστορική αναδρομή	9-15
1.2 Γεωγραφικό πλαίσιο	16
1.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά	17
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ</u>	18- 20
2.1 Οικιστική εξέλιξη	18
2.2 Πολεοδομική οργάνωση –Χρήσεις γης	18 -19
2.3 Χωρική εξέλιξη	19- 20
<u>Κεφάλαιο 3^ο ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ</u>	21 - 47
3.1 Αστικό Παρατηρητήριο	21
3.2 Σύμφωνο Δημάρχων	22
3.3 Πάρκο Τρίτση	23 - 48
3.3.1 Περιγραφή του Πάρκου	23
3.3.2 Η εικόνα του Πάρκου από τις απαρχές έως το 2017	23 - 27
3.3.3 Η σημερινή εικόνα του Πάρκου	27 - 28
3.3.4 Πανίδα	29 - 33
3.3.5 Χλωρίδα	34 - 38
3.3.6 Το υδάτινο στοιχείο	39 - 41
3.3.7 Κτηριακό απόθεμα	42- 47
3.3.8 Δράσεις στο χώρο του Πάρκου	48
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΠΟΛΙΤΙΣΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ-ΥΓΕΙΑΣ</u>	49 - 58

4.1. Πολιτιστικά κτήρια	49- 55
4.2 Αθλητικές εγκαταστάσεις	55 - 56
4.3 Υποδομές – εγκαταστάσεις υγείας	56
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο</u>	57 - 69
<u>ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΔΙΚΤΥΩΝ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ</u>	
5.1 Αστικό οδικό δίκτυο	57
5.2 Δίκτυο ποδηλατοδρόμου	57 - 59
5.2.1 Πρόταση επέκτασης ποδηλατοδρόμου	
5.3 Δίκτυα συγκοινωνιών – μεταφορών	59 - 60
5.3.1 Πρόταση επέκτασης γραμμής συγκοινωνίας	
5.4 Δίκτυο Ενέργειας – Δημοτικός Φωτισμός	60-61
5.4.1 Πρόταση αναβάθμισης ενεργειακού σχεδιασμού	
5.5 Ύδρευση – αποχέτευση ακαθάρτων	61
5.6 Δίκτυο απορριμμάτων – ανακύκλωσης	62-64
5.6.1 Προτάσεις εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων	
5.7 Προτάσεις ανάδειξης πήλινου αγωγού ρωμαϊκών χρόνων	64-65
5.8 Προτάσεις αναβάθμισης του Πάρκου Τρίτση	66-68
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΡΓΩΝ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	69-76
6.1 Αποτίμηση υποδομών έργων – Αξιολόγηση –Επιπλέον προτάσεις	69-76
Παράρτημα Πινάκων	77-86
<i>Πίνακας 1.</i> Ακάλυπτος αρχαιολογικός χώρος στο ρέμα Εσχατιάς	
<i>Πίνακας 2.</i> Σκουπίδια εντός του αρχαιολογικού χώρου.	
<i>Πίνακας 3.</i> Εικόνες εγκατάλειψης Πάρκου Τρίτση	
<i>Πίνακας 4.</i> Σκουπίδια και μολυσμένα νερά των λιμνών του Πάρκου	
<i>Πίνακας 5.</i> Χάρτης του δήμου Ιλίου	

<i>Πίνακας 6.</i> Χάρτης του Ιλίου και της ευρύτερης περιοχής	
<i>Πίνακας 7.</i> Χάρτης εισόδων – χαράξεων Πάρκου	
<i>Πίνακας 8.</i> Σύγχρονος Ποδηλατοδρόμος από το Πάρκο Αντώνης Τρίτσης	
<i>Πίνακας 9.</i> Η επέκταση του Μετρό στο Ίλιον	
<i>Πίνακας 10.</i> Παλαιά φορητάκια ραδιοφωνίας στο Ίλιον	
<i>Πίνακας 11.</i> Σχέδιο ανάπλασης – αποκατάστασης του παλαιού εργοστασίου της Βιοφιάλ.	
Βιβλιογραφία	87-90

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ως Αστικό Παρατηρητήριο ορίζεται το μέσο διάπλασης και αξιολόγησης των εφαρμοζόμενων πολιτικών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αποτελεί μια οργανωμένη δομή που αποσκοπεί να συλλέξει και να επεξεργαστεί δεδομένα στηριζόμενη σε επιλεγμένους δείκτες, στον φορέα εκτέλεσης, διαχείρισης, παρακολούθησης του ερευνητικού έργου που θα απαιτείται ανάλογα την περίπτωση (Νεντούδη, 2010:2).

Ειδικότερα ο δήμος Ιλίου αποτελεί υπόδειγμα λειτουργίας δήμου, με υποδομές στην υγεία, τον αθλητισμό, την οικιστική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα, την κοινωνική συνοχή και την ευαισθητοποίηση της δημοτικής αρχής και των πολιτών της στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος (ανακύκλωση, καθαριότητα, ασφάλεια, αξιοποίηση ενέργειας, κοινόχρηστοι χώροι).

Στην παρούσα εργασία με θέμα « Αστικό Παρατηρητήριο του Δήμου Ιλίου», θα επιχειρήσουμε να προβάλουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής μέσα από την παρουσίαση των έργων και των υποδομών από τις απαρχές λειτουργίας του δήμου έως τις μέρες μας.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η ιστορική αναδρομή της περιοχής του Ιλίου, με αναφορές στα αρχαιολογικά ευρήματα του 5^{ου} αιώνα π.Χ. διανύοντας μια μακροχρόνια πορεία μέχρι τον 19^ο αιώνα, όπου απετέλεσε σταθμό για την ανάπτυξη του Ιλίου με την δημιουργία του Πύργου της Βασιλίσσης και του Επταλόφου, που υπήρξε πρότυπο κέντρο ανάπτυξης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας και σκιαγράφησε τα χαρακτηριστικά του χώρου έως και σήμερα. Παράλληλα, παρουσιάζονται το γεωγραφικό πλαίσιο και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δήμου από το 1971 έως και τη σημερινή εποχή. Στο δεύτερο κεφάλαιο, εξετάζονται τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά και ειδικότερα η οικιστική εξέλιξη, οι χρήσεις γης και η χωρική εξέλιξη της περιοχής. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται το αστικό περιβάλλον του Ιλίου, με ειδική αναφορά στο «Πάρκο Τρίτση» : προβάλλονται τα χαρακτηριστικά και η φυσιογνωμία του Πάρκου, η χλωρίδα και η πανίδα, το υδάτινο στοιχείο, το κτηριακό απόθεμα του χώρου καθώς και οι χρήσεις – δράσεις του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα πολιτιστικά κτήρια, οι αθλητικές εγκαταστάσεις και οι εγκαταστάσεις υγείας του Δήμου μέχρι και σήμερα. Το πέμπτο κεφάλαιο σχετίζεται με τις υποδομές εξυπηρέτησης δικτύων όπου προβάλλονται το

αστικό δίκτυο, το δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφοράς και το δίκτυο απορριμμάτων και ανακύκλωσης.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία, γίνεται μία γενικότερη αποτίμηση των έργων και των τρόπων που αυτά αξιοποιούνται από το Δήμο Ιλίου ενώ επιχειρείται η ανάδειξη των προβλημάτων που δυσχεράνουν εν μέρει σε διάφορους τομείς την ανάπτυξη και ομαλή λειτουργία του. Ως προς το τελευταίο, στηριζόμενοι σε έρευνες και μελέτες, εγγειρούμε να προτείνουμε τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων αλλά και τρόπους αξιοποίησης των ήδη υπαρκτών υποδομών και έργων, ευελπιστώντας πως η υλοποίηση και ολοκλήρωσή των προτάσεων μας θα συμβάλει στην αρτιότερη και εύρυθμη λειτουργία του Δήμου Ιλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1.1. Ιστορική αναδρομή

Η περιοχή του Ιλίου με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής που ανήκουν στον 5^ο αιώνα π.Χ., όπως το ενεπίγραφο βάθρο αφιερωμένο στο θεό Απόλλωνα, που βρέθηκε εντοιχισμένο στην μικρή εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων και έφερε την επιγραφή : ΚΡΑΤΗΣ ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ, οδήγησε τον αρχαιολόγο Πιττάκη στα μέσα του 19^{ου} αιώνα στο συμπέρασμα να ταυτίσει την περιοχή με το δήμο Λευκονόης¹ της Λεοντίδου φυλής (Αρχαιολογική Εφημερίς ,1853:839). Ο ισχυρισμός του Πιττάκη για την ταύτιση της περιοχής του Ιλίου με το δήμο Λευκονόης ενισχύεται, με την ανακάλυψη της επιτύμβιας ληκύθου λίγα μέτρα από τον ναό των Αγ. Θεοδώρων, στα 1965, που έφερε την παρακάτω επιγραφή:

ΜΕΓΑΚΛΕΙΔΗΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ/ ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

ΜΑΙΝΕΧΜΟΣ / ΛΑΧΗΤΟΣ /ΛΕΥΚΟΝΟΕΥΣ

Εικόνα 1. Επιτύμβια λήκυθος της οδού Φαρσάλων, 4^{ος} π.Χ. αιώνας

Πηγή: Διώτης, Μ., Γεωργόπουλος, Σ. (2001). *Ιλιον, Πορεία στους αιώνες*, 6^η Έκδοση Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη, σ.37.

¹ Για το δήμο Λευκονόης δεξ : Σουρμελή, Δ (1954). *Αττικά: ή περί δήμων Αττικής εν οίς και περί τινων μερών του Αστεως*, Αθήνα, σ: 66 «Λευκονόη και Λευκόνιον· Λυκονιεύς και Λευκονοεύς ο δημότης· ωνομάσθη ίσως από της Λευκονόης θυγατρός του Μινύου βασιλέως Ορχομενού, ου τας θυγατέρας μετεμόρφωσεν ο Ερμής εις νυκτερίδας. Κείται δε επί της ανατολικής πλευράς του Υμηττού. Ο τόπος ούτος μετά την ερημωσίν του εχρησίμευσέν εις Μετόχιον της ποτε Μονής του Προδρόμου Κυνηγού καλουμένου, κειμένου δε επί του όρους Υμηττού. Και ο τόπος, ένθα ο ναός του Προδρόμου, είνε το κυνηγέσιον μέρος του Υμηττού· δια τούτο, ως φαίνεται, ο κτίτωρ του ναού ή ήτον κυνηγός, ή από του κυνηγεσίου τόπου επωνόμασεν αυτόν Κυνηγόν. Εις τον ναόν τούτον δια τα μέσα του ζην συνήλθον μοναχοί τινες, ώστε απετέλεσαν Μονήν, αγοράσαντες τα πέριξ χωρία. Και τούτο εγένετο περί τον δέκατον ή ένδέκατον αιώνα". [...]

Βέβαια, παρά τις επιγραφές των ταφικών μνημείων, δεν μπορούμε με βεβαιότητα να αποδώσουμε το δήμο Λευκονόης στην περιοχή του Ίλιον. Άλλα ταφικά μνημεία των Λευκονοέων προέρχονται από το Μενίδι, από την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου Κατηφόρη στην Αθήνα (Clairmont, 1993: 247). Ωστόσο, υπάρχουν και οι απόψεις άλλων μελετητών, οι οποίοι τοποθετούν το δήμο αυτό στην Ανατολική πλευρά του Υμηττού (Σουρμελής, 1954:66-67) στον Άγιο Στέφανο (Ξανθούλης, 1973:1034), χωρίς όμως να παραθέτουν τα στοιχεία που τους οδήγησαν στα συμπεράσματα αυτά. Ενδεχομένως, η τοποθέτηση της Λευκονόης σε αυτό το σημείο του δήμου Ιλίου να είναι βάσιμη, εφόσον απουσιάζουν λείπουν τα στοιχεία εκείνα που θα υποδείκνυαν κάποια άλλη περιοχή του λεκανοπεδίου, και επιπλέον στην περιοχή των Αγίων Θεοδώρων σημειώνεται ευρεία συγκέντρωση αρχαιολογικών ευρημάτων που δικαιολογούν την εγκατάσταση στο χώρο. Η άποψη αυτή φαίνεται να υποστηρίζεται και από στοιχεία που μας δίνουν οι ευρεθέντες κατάλογοι των πρυτάνεων της πόλεως (Trail, 1975:44).

Εικόνα 2. Η μικρή εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων

Πηγή: Διώτης, Μ., Γεωργόπουλος, Σ. (2001). *Ίλιον, Πορεία στους αιώνες*, 6^η Έκδοση Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη, σ.45.

Η θέση αυτή ωστόσο δημιουργεί μία σημαντική αλλαγή αναφορικά με την κατάταξη των δήμων και των τριττύων, δηλαδή των υποδιαιρέσεων που αφορούσαν το ένα τρίτο της φυλής και πιθανόν συνδέεται με την προγενέστερη έννοια Φρατρία (Diels, Kenyon, & Walter, 1961:85). Πριν το 507 π.Χ. την περίοδο όπου οι φυλές ήταν συνολικά τέσσερις, αντιστοιχούσαν δώδεκα τριττύες και η Λευκονόη

εντασσόταν στην τριττύ του άστεως της Λεοντίδος φυλής. Οι υπόλοιποι δήμοι που ανήκαν στην τριττύ αυτή βρίσκονταν σε περιοχές νότια της πόλης και μη έχοντας γεωγραφική σχέση με την περιοχή των Αγίων Θεοδώρων. Αντίθετα, ο δήμος Ευπυρίδων, ο οποίος εντάσσεται στην τριττύ των Μεσογαίων της Λεοντίδος φυλής, τοποθετείται κοντά στο Καματερό (Trail, 1975:46) και αντιστοίχως προς τα βόρεια τοποθετούνται και οι λοιποί της τριττύος δήμοι. Συμπερασματικά, ο σημερινός δήμος Ιλίου θα μπορούσε υποθετικά- καθώς δεν υπάρχουν έως σήμερα φιλολογικές ή αρχαιολογικές μαρτυρίες που να το καθιστούν βέβαιο - να θεωρηθεί ως θέση του αρχαίου δήμου Λευκονόης, εφόσον αυτή εντασσόταν στην τριττύ των Μεσογαίων, σε γειτνίαση με το δήμο Ευπυρίδων.

Μετά την κλασική περίοδο, ακολουθεί σταδιακά η κατάρρευση των Αθηνών που οδήγησε στην παρακμή των δυτικών δήμων του λεκανοπεδίου, οι οποίοι όμως με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα, συνεχίζουν να υφίστανται.

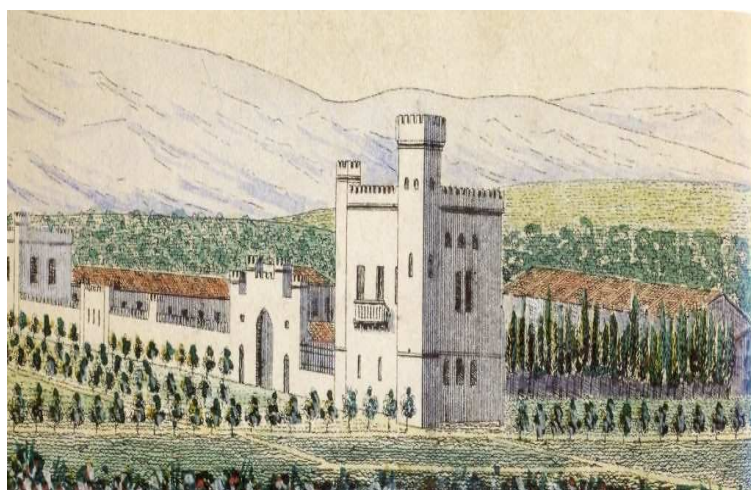
Στην πορεία των αιώνων η περιοχή της Αττικής και η ευρύτερη περιοχή του δήμου Ιλίου δέχτηκε σειρά καταστροφών και γνώρισε ποικίλους κατακτητές όπως τους Ρωμαίους, τους Βυζαντινούς τους Φράγκους και τους Καταλανούς. Σε αυτή τη μακρά περίοδο, η περιοχή του Ιλίου συνεχίζει να κατοικείται αναπτύσσοντας κυρίως αγροτική δραστηριότητα (Διώτης & Γεωργόπουλος, 2001:53-56).

Στα τέλη του 14^{ου} αιώνα μ.Χ. η ευρύτερη περιοχή κατοικείται από το Αρβανίτικο στοιχείο, γεγονός που συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη της περιοχής. Μια εκ των οικογενειών αυτών, που ως επί το πλείστον ήταν εύπορη, υπήρξε και αυτή των Λιόσα ή Λιώσα, η οποία έδωσε το όνομα της στη σημερινή περιοχή των Άνω Λιοσίων.

Καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκικής κυριαρχίας οι εκτάσεις και οι περιουσίες της Αττικής βρίσκονταν υπό τη διαχείριση των Τούρκων. Αντιλαμβανόμενοι οι κατακτητές την επερχόμενη επανάσταση, φρόντισαν να πουλήσουν αρκετές εκτάσεις γης σε Έλληνες και ξένους αγοραστές. Ειδικότερα, μεγάλες εκτάσεις αγόρασαν οι οικογένειες Λιόση, Βουρνάζου, από τα ονόματα των οποίων προήλθαν και τα σχετικά τοπωνύμια – Μπουρνάζι, Λιόσια. Αρκετοί υπήρξαν οι Άγγλοι επενδυτές όπως οι John Williams και George Miles. Στον Miles ανήκε μέχρι και το Σεπτέμβριο του 1848 το

κτῆμα² που βρισκόταν στον οικισμό Δραγουμάνο του Δήμου Ιλίου το οποίο αγοράστηκε από τους πρώτους Βασιλείς της Ελλάδας. Με την αγορά αυτή, ξεκίνησε μια πορεία διαμόρφωσης του χώρου μεταξύ των ετών 1848 έως 1861, η οποία περιελάμβανε την αγορά γειτονικών εκτάσεων προκειμένου να επεκταθεί το κτήμα. Το κτήμα έλαβε αργότερα την ονομασία «Επτάλοφος», λόγω της ύπαρξης επτά λοφίσκων, οι οποίοι έλαβαν από την Αμαλία τα ονόματα των Αργοναυτών: Ιάσων, Πολυδεύκης, Κάστωρ, Θησέας, Ηρακλής, Ορφεύς και Πηλεύς εκ των οποίων μόνο ο ένας ήταν τεχνητός, και απετέλεσε ένα πρότυπο κέντρο ανάπτυξης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας (Διώτης & Γεωργόπουλος, 2001:91).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι παραπάνω μελετητές, (Διώτης & Γεωργακόπουλος, 2001:89-91) στο κτήμα φυτεύτηκαν ποικίλα οπωροφόρα δέντρα, φυσιτικές, ελαιόδεντα και καλλωπιστικά φυτά από χώρες του εξωτερικού και καλλιεργήθηκαν βαμβάκια, καλαμπόκια, πατάτες, βρώμη και τριφύλλι. Παράλληλα, η βασίλισσα Αμαλία αγόρασε αγελάδες, εξωτικά πτηνά, πρόβατα ακόμα και καμηλοπαρδάλεις. Εκτός από την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας στο κτήμα αυτό εκτελούνταν και άλλες εργασίες που αφορούσαν στην κατασκευή της βασιλικής έπαυλης. Στα 1856, πάνω στα ερείπια ενός παλαιού πύργου, άρχισε να κατασκευάζεται ένας νέος σε στυλ γοθτικού ρυθμού ακολουθώντας το πρότυπο του πύργου όπου γεννήθηκε ο Όθωνας, του Πύργου Hohen Schwangau.

Εικόνα 3. Ο Πύργος της Βασίλισσας

Πηγή: <http://www.royalchronicles.gr/chateau-de-la-reine-amalia/>

² Το κτήμα αυτό είχε πωληθεί από τον Miles στον Δημήτρη Κοντάκη, στα 1848, ο οποίος με τη σειρά του, την ίδια χρονιά, το πούλησε στη βασιλική οικογένεια.

Η διαμόρφωση ενός νέου οικισμού δίπλα στην περιοχή «Επτάλοφος» ήταν αναπόφευκτη, «λόγω τόσο της απασχόλησης και διαμονής εκατοντάδων εργατών στο αγρόκτημα σε συνδυασμό με τη διαμονή αξιωματούχων και εύπορων αθηναϊκών οικογενειών κοντά στις βασιλικές εγκαταστάσεις» (Δήμος Ιλίου,2015:35). Ο οικισμός αυτός έλαβε την ονομασία «Ιλιον Τρωάς». Η ρυμοτομία του οικισμού πραγματοποιήθηκε από Βαυαρούς μηχανικούς του Όθωνα οι οποίοι ακολούθησαν το αρχαιοελληνικό ιπποδάμειο ρυμοτομικό σύστημα³. Οι δρόμοι πήραν το όνομά τους από διάφορα ονόματα της Ιλιάδας, όπως οδός Αχιλλέως, Αγαμέμνονος, Πριάμου κτλ., σηματοδοτώντας περί τα μέσα του 1858, την αρχή της ιστορίας του σημερινού Δήμου Ιλίου.

Εικόνα 4. Η είσοδος του Πύργου

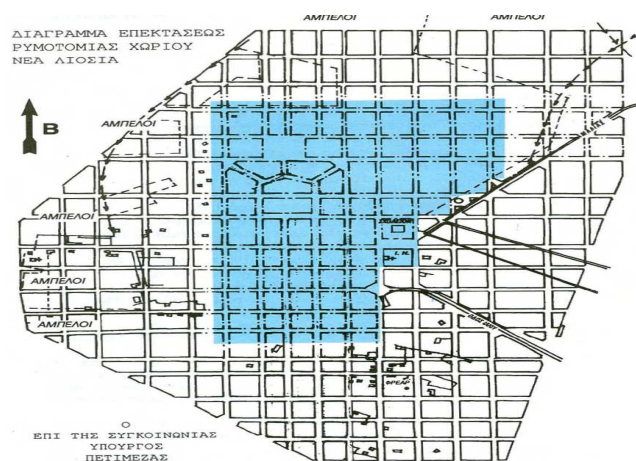
Πηγή: Διώτης, Μ., Γεωργόπουλος, Σ. (2001). *Ιλιον, Πορεία στους αιώνες*, 6^η Έκδοση Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη, σ. 95.

---

³ «Το σύστημα αυτό βασίζεται στη χάραξη παράλληλων δρόμων που τέμνονται κάθετα ώστε να δημιουργούνται οικοδομικά τετράγωνα και κανονικές πλατείες. Τα τετράγωνα αυτά χαράσσονται με ακρίβεια και χωρίζονται σε οικοπέδα ίσου εμβαδού. Σε πόλεις σχεδιασμένες σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι δρόμοι είναι ευθύγραμμοι και ευρείς, οι πλατείες ευρύχωρες, ενώ οι θέσεις των διοικητικών κτιρίων, των ναών και των κατοικιών είναι καθορισμένες με ακρίβεια». ΜΑΥΡΙΚΗ Μ. (2013), « Η ΠΟΛΙΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΣΤΙΝ: η περίπτωση της αρχαίας Μιλήτου», (Ερευνητική Εργασία), Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστήμιο Πατρών,σ.39.

Στα 1862, ο Όθωνας και η Αμαλία εκδιώχθηκαν από την Ελλάδα, με αποτέλεσμα να σταματήσει κάθε έργο ανάπτυξης τόσο στο κτήμα «Επτάλοφος», όσο και στον οικισμό «Ίλιον Τρωάς». Εν συνεχεία, μετά το ψήφισμα της Β΄ Εθνοσυνελεύσεως στις 3 Ιουλίου του 1863, τα ανάκτορα και οι βασιλικοί κήποι κηρύχθηκαν ως Εθνική ιδιοκτησία, ενώ η διαχείριση του «Επτάλοφου» ανετέθη στο Υπουργείο Οικονομικών. Στα αμέσως επόμενα χρόνια ο οικισμός θα λάβει την ονομασία Κάτω Λιόσια για να ξεχωρίζει από τα Λιόσια (Παλαιά) και προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα επικρατεί η ονομασία «Νέα Λιόσια» (Διώτης & Γεωργόπουλος, 2001:100-101).

Ο οικισμός «Κάτω Λιόσια» υπαγόταν διοικητικά στο δήμο Αθηναίων και ο πληθυσμός του από το 1861 έως το 1920 αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς αγγίζοντας τον αριθμό των 1.121 κατοίκων. Μαζί με το Μενίδι απετέλεσαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τα «Κεφαλοχώρια» της βορειοδυτικής πλευράς των Αθηνών. Μάλιστα, στα 1925, η εν λόγω περιοχή αποσπάστηκε από το Δήμο Αθηναίων, αποτελώντας ανεξάρτητη κοινότητα με την επωνυμία «Κοινότητα Νέων Λιοσίων», η οποία περιελάμβανε μια τεράστια έκταση που αντιστοιχούσε με τη σημερινή περιοχή του Δήμου Ιλίου συμπεριλαμβανομένων των σημερινών δήμων Αγίων Αναργύρων και Πετρούπολης καθώς και το μισό περίπου Περιστερί και το μεγαλύτερο τμήμα του δήμου Καματερού (Δήμος Ιλίου, 2015: 35 - 36).

Εικόνα 5. Η πρώτη επέκταση του Οθωνικού ρυμοτομικού Σχεδίου, το 1925 του Δ. Γράβαρη

Πηγή: Διώτης, Μ., Γεωργόπουλος, Σ. (2001). *Ίλιον, Πορεία στους αιώνες*, 6^η Έκδοση Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη, σ. 107.

Η κοινότητα στα πρώτα της χρόνια αντιμετώπισε δυσκολίες και προβλήματα ύδρευσης, άρδευσης και υποδομών, ωστόσο στα 1926 εγκρίθηκε η ρυμοτομική επέκταση της περιοχής. Από το 1927 έως και το 1946 διάφορες περιοχές αποσπάστηκαν από την κοινότητα όπως οι Άγιοι Ανάργυροι και η Πετρούπολη. Παράλληλα, από τα 1934 και μετά υλοποιήθηκαν αρκετά έργα όπως η οδοποιία, ο ηλεκτροφωτισμός και η επέκταση του νέου νεκροταφείου των Αγίων Θεοδώρων. Την περίοδο 1951- 1961 λόγω της πληθυσμιακής έκρηξης οικοπεδοποιούνται και οι τελευταίες εκτάσεις της Κοινότητας, η οποία πλέον ανέρχεται σε 5.460 κατοίκους.

Στα 1963, η Κοινότητα προάγεται σε Δήμο, γεγονός που σηματοδοτεί την υλοποίηση έργων υποδομής και ανάπτυξης της περιοχής. Σήμερα ο Δήμος Ιλίου είναι ένας αναπτυσσόμενος δήμος με αθλητικά έργα πλατείες, χώρους πρασίνου. Στα 1994 ο Δήμος Νέος Λιοσίων μετονομάστηκε σε Δήμο Ιλίου (Δήμος Ιλίου, 2015: 37-40).

Εικόνα 6. Η κεντρική πλατεία των Νέων Λιοσίων στα μέσα της δεκαετίας του 1960.

Πηγή: Διώτης, Μ., Γεωργόπουλος, Σ. (2001). *Ιλιον, Πορεία στους αιώνες*, 6^η Έκδοση Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη, σ. 144.

1.2 Γεωγραφικό πλαίσιο

Το Ίλιον απέχει 8 χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας και συνορεύει βόρεια και ανατολικά με το δήμο Αγ. Αναργύρων - Καματερού, νότια με το δήμο Περιστερίου και δυτικά με το δήμο Πετρούπολης. Αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο δήμο σε πληθυσμιακό μέγεθος, με κατοίκους που ξεπερνούν τους 130.000. Έχει συνολική έκταση 9.250 στρέμματα. Πρόκειται ουσιαστικά για μια από τις πιο ανεπτυγμένες περιοχές της Δυτικής Αττικής τα τελευταία τριάντα χρόνια και σήμερα είναι ένα αξιόλογο εμπορικό κέντρο του λεκανοπεδίου της Αθήνας. Συγκοινωνιακά συνδέεται με το κέντρο της Αθήνας διαμέσου των Αστικών Συγκοινωνιών και Μετρό όπως και με τους Δήμους του Δυτικού Τομέα.

Αναφορικά με την οικονομική δραστηριότητα του Δήμου, παρουσιάζονται στοιχεία ταυτόσημα με αυτά της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Αθήνας. Το εμπόριο και ο τομέας της μεταποίησης παρουσιάζουν ανάπτυξη, υπάρχουν ωστόσο σε μικρό μέγεθος βιομηχανίες και βιοτεχνίες, με μέσο όρο απασχολούμενων τα 3 άτομα, αλλά και πολλές μικρές επιχειρήσεις, με μέσο όρο απασχολούμενων τα 2 άτομα. Το 24% του εργατικού δυναμικού του δήμου είναι μισθωτοί, ενώ το υπόλοιπο 76% είναι εργοδότες και αυτοαπασχολούμενοι (Δήμος Ιλίου, 2015: 26-29).

Εικόνα 7. Χάρτης της ευρύτερης περιοχής Ίλιον, Αγιοι Ανάργυροι – Καματερό και Αγία Βαρβάρα

Πηγή: <http://www.peristerinews.gr>

1.3. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Δημογραφικά το Ίλιον παρουσιάζει αλματώδη άνοδο τα τελευταία χρόνια, καθώς είναι ένας από τους δήμους που δέχτηκαν το μεγαλύτερο κύμα εσωτερικής μετανάστευσης τις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Μάλιστα την περίοδο 1961-2014, με βάση τα στοιχεία του Δημοτολογίου, ο αριθμός των εγγεγραμμένων δημοτών παρουσίασε εκρηκτική αύξηση της τάξης του 1758%, αγγίζοντας τον αριθμό των 75. 437 κατοίκων. Χαρακτηριστικό είναι ότι παρά τη δημογραφική αύξηση του πληθυσμού, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού από το 1970 και εξής. (Δήμος Ιλίου, 2015: 41-49).

ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ

Έτος	Δείκτης Γήρανσης	Δείκτης Εξάρτησης
1971	18,18	54,99
1981	20,51	49,81
1991	38,63	42,54
2001	72,40	40,87

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων ΕΛ.ΣΤΑΤ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

2.1. Οικιστική Εξέλιξη

Με βάση το άρθρο του Συντάγματος «η χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του κράτους» (<https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/ToPolitevma/Syntagma/article-24/>).

Όπως αναφέραμε στην προηγούμενη ενότητα, το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο του Ιλίου έγινε την εποχή του Όθωνα ενώ στα 1926 εγκρίθηκε από το Υπουργείο Συγκοινωνίας η επέκτασή του. Χαρακτηριστικό είναι ότι μέχρι τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια η περιοχή είχε ακόμη αγροκτηνοτροφική ταυτότητα με αρκετές αδόμητες ωστόσο εκτάσεις. Η περίοδος της δεκαετίας 1950 – 1960, λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης, οδήγησε σε πυκνοκατοίκηση της περιοχής κυρίως από πληθυσμό που το κύριο γνώρισμά του ήταν το χαμηλό εισόδημα. Το τελευταίο, σε συνδυασμό με την απουσία εθνικού σχεδιασμού ενίσχυσε σε τέτοιο βαθμό την ιδιωτική πρωτοβουλία, με αποτέλεσμα τη δημιουργία των αυθαίρετων κατοικιών χωρίς κανένα πολεοδομικό σχεδιασμό.

Τις επόμενες δεκαετίες και έως την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στα 2008, η οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε οδήγησε στην έξαρση της οικοδομικής δραστηριότητας. Από το 2001 έως το 2011, ο αριθμός πυκνότητας των κατοίκων κατέγραψε αύξηση κατά 6,56% (Δήμος Ιλίου, 2015: 92-93).

2.2. Πολεοδομική οργάνωση – Χρήσεις Γης

Ο πολεοδομικός χαρακτήρας της πόλης είναι προϊόν των ρυμοτομικών σχεδίων που θεσμοθετήθηκαν μέχρι το 1978. Τον προηγούμενο χρόνο, βάσει του Οικιστικού Νόμου 1337/83 ο οποίος ορίζει ότι: «Επιτρέπεται, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου:

α) η επέκταση εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων, καθώς και οικισμών που υπάρχουν πριν από το έτος 1923, β) η ένταξη σε πολεοδομικό σχέδιο και η επέκταση οικισμών μεταγενεστέρων του 1923 που στερούνται εγκεκριμένου σχεδίου, γ) η ένταξη σε πολεοδομικό σχέδιο περιοχών για την εξυπηρέτηση άλλων χρήσεων πλην της κατοικίας», εκπονήθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (Γ.Π.Σ.) το οποίο δημιούργησε στη δημοτική επικράτεια 19 πολεοδομικές ενότητες οργανωμένες σε 7 συνοικίες. Ωστόσο, δεν είναι πλέον δόκιμος αυτός ο επιμερισμός εξαιτίας της οικιστικής εξέλιξης με αποτέλεσμα να ακολουθείται ο επιμερισμός της επικράτειας σε 18 πολεοδομικές ενότητες οργανωμένες σε 8 συνοικίες (Δήμος Ιλίου, 2015: 94).

Αναφορικά με τις χρήσεις γης του Δήμου σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. η δημοτική επικράτεια έχει συνολική έκταση περίπου 830 ha. Τα 630 ha βρίσκονται εντός νομοθετικού σχεδιασμού, τα 80 ha εντός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε) και όσα υπολείπονται είναι εκτός νομοθετικού σχεδιασμού. Το Γ.Π.Σ. ενέκρινε: α) να χαρακτηρίζονται οι πολεοδομικές ενότητες ως περιοχές γενικής κατοικίας, β) τον καθορισμό περιοχών με χρήση πολεοδομικού κέντρου, γ) τον καθορισμό Βιοτεχνικού Πάρκου, δ) τη δημιουργία γειτονιάς σε κάθε πολεοδομική ενότητα, με τον απαραίτητο κοινωνικό εξοπλισμό σε κοινωφελείς και κοινόχρηστες λειτουργίες και ε) τη χωροθέτηση υπερτοπικού πόλου αναψυχής στο χώρο του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας (Δήμος Ιλίου, 2015: 95). Με αυτόν τον τρόπο, η διαδικασία των επεκτάσεων, η οποία δεν αποτέλεσε παρά νομιμοποίηση μιας ήδη πραγματοποιημένης ανάπτυξης και δόμησης επιλύθηκαν τόσο τα θεσμικά, όσο τα κοινωνικά και πολεοδομικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν από μια συνεχή ύπαρξη αυθαιρέτων οικημάτων. (Σπιλιόπουλος, 2005:36-37).

2.3 Χωρική εξέλιξη

Η δημοτική επικράτεια του Δήμου Ιλίου καλύπτει κατά κύριο λόγο οικιστικές ανάγκες. Οι βόρειες συνοικίες έχουν αρκετούς ελεύθερους χώρους και η ποιότητα της αστικής κατοικίας είναι αναβαθμισμένη, ενώ οι νότιες συνοικίες χαρακτηρίζονται από τη μικρή ιδιοκτησία. Επιπλέον, οι επαγγελματικές δραστηριότητες είναι διάσπαρτες μέσα στην πόλη με κυρίαρχους τομείς παραγωγής το δευτερογενή και

τριτογενή (υπηρεσίες – εμπόριο) ενώ παράλληλα υπάρχουν και μικρού μεγέθους αποθήκες και επαγγελματικά εργαστήρια.

Την τελευταία δεκαετία λόγω της οικονομικής κρίσης και της ρευστότητας στην αγορά, μειώθηκε η οικονομική δραστηριότητα των επιχειρήσεων του Δήμου, καθιστώντας απαραίτητη την αναθεώρηση του ισχύοντος Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου που θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί ως τον Αύγουστο του 2018 (Δήμος Ιλίου, 2015: 96-97)

Εικόνα 8. Εθνικό Κέντρο Νεότητας

Πηγή:<https://left.gr/news/horis-tin-aporaititi-ypoyrgiki-apofasi-i-parahorisi-tis-estias-neotitas-apo-inedivim-sto-dimo>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.1 Αστικό Παρατηρητήριο

Όπως αναφέραμε στην Εισαγωγή, το Αστικό Παρατηρητήριο θέτει σαν στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Στη σημερινή εποχή η βιώσιμη ανάπτυξη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη των πόλεων, λόγω της αστικοποίησης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και των σύνθετων προκλήσεων που αυτή επιβάλλει. Οι αστικές περιοχές της Ευρώπης για παράδειγμα, έχουν πληθυσμό άνω των 10000 κατοίκων, ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο το ποσοστό αντιστοιχεί σε 53% και προβλέπεται να αγγίξει το 60% και 67% έως το 2030 και 2050 αντίστοιχα. Προβλέπονται κατ' επέκταση τεράστιες επενδύσεις στο μέλλον για την ομαλή λειτουργία των όλο και μεγαλύτερων και πυκνότερων πόλεων (UN-Habitat, 2015:1-5)

Στην Ελλάδα το Αστικό Παρατηρητήριο ιδρύθηκε στο πλαίσιο του μηχανισμού για την εφαρμογή και τον έλεγχο των αρχών της Habitat Agenda⁴ και σαν στόχο έχει να αποτελέσει ένα κέντρο παροχής υποστήριξης σε ζητήματα ανάπτυξης των κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων, προγραμμάτων πολιτικής, πληροφόρησης, δικτύωσης, κ.α. Ειδικότερα στην Ελλάδα, λειτουργεί ο Σύνδεσμος των 21 δήμων της Ανατολικής και Βόρειας Αττικής. Ο Σύνδεσμος αυτός ιδρύθηκε από τις τοπικές Αυτοδιοικήσεις του Ανατολικού και Βόρειου τομέα της Νομαρχίας Αθηνών, για την προώθηση των αρχών και των στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην προοπτική του 21^{ου} αιώνα. Αποτελεί το πρώτο αλλά και μοναδικό Αστικό Παρατηρητήριο στον ελλαδικό χώρο το οποίο προτίθεται να ενταχθεί στο Παγκόσμιο Αστικό Παρατηρητήριο(GUO) (Νεντούδη, 2010:56).

---

⁴ «Το Πρόγραμμα Habitat ασχολείται με ένα ευρύ φάσμα θεμάτων ανάπτυξης των ανθρώπινων ζητημάτων. Αναγνωρίζει επίσης ότι αυτά τα ζητήματα και τα κρίσιμα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της εποχής μας, όπως ο αυξανόμενος αριθμός αστικών φτωχών, η ανεργία, το καθεστώς των γυναικών και τα δεινά των παιδιών, είναι στενά συνδεδεμένα. Από το 1996, η Habitat παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή του Ατζέντα Habitat χρησιμοποιώντας ποικίλα εργαλεία, συμπεριλαμβανομένων των βέλτιστων πρακτικών, των αστικών δεικτών και των στατιστικών»: http://www.fukuoka.unhabitat.org/programmes/detail01_en.html

3.2. Σύμφωνο Δημάρχων

Το Σύμφωνο των Δημάρχων αποτελεί ουσιαστικά μία φιλόδοξη πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που σαν στόχο έχει να ευαισθητοποιήσει τα Ευρωπαϊκά αστικά κέντρα και πόλεις στον αγώνα κατά της κλιματικής αλλαγής, προωθώντας και υποστηρίζοντας τις ενέργειες που καταβάλλονται για την εφαρμογή πολιτικών σχετικά με τη βιώσιμη ενέργειά από τις τοπικές αρχές. Το 2011, διαμορφώθηκε ένα Νέο Σχέδιο για την Ενεργειακή Απόδοση στο οποίο αναφέρεται ρητά η σημασία του Συμφώνου των Δημάρχων στην προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας. Ειδικότερα, ο Δήμος Ιλίου τον Ιούλιο του 2012, υπέβαλε ένα Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Βιώσιμη Ενέργεια που εξέφραζε το όραμα και τους στόχους της ενεργειακής πολιτικής του Δήμου για τα επόμενα χρόνια. Το Σχέδιο αυτό μεταξύ άλλων προβλέπει τη μείωση κατανάλωσης ενέργειας στους τομείς: α) δημοσίων κτηρίων: ενεργειακή αναβάθμιση και πιστοποίηση κτηρίων του Δήμου. Ειδικότερα ο Δήμος θα αναλάβει εκστρατεία ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης για τους πολίτες προκειμένου να επιδείξει τις παρεμβάσεις και να αποδείξει την ωφελιμότητά τους (Δήμος Ιλίου, 2015: 100-101).

β) οικιστικός τομέας: Ο Δήμος στοχεύει να αξιοποιήσει το μεγάλο περιθώριο εξοικονόμησης ενέργειας που υπάρχει στα κτίρια τόσο του οικιακού όσο και του τριτογενή τομέα στην Ελλάδα. Γι' αυτό το λόγο θα πραγματοποιηθούν δράσεις ενημέρωσης αλλά και διανομής λαμπτήρων, ώστε να επιταχυνθεί η αντικατάσταση όλων των λαμπτήρων στον Δήμο Ιλίου με λαμπτήρες εξοικονόμησης ενέργειας αλλά και η υιοθέτηση των πλέον σύγχρονων τεχνολογιών (π.χ. λαμπτήρες LED) (Δήμος Ιλίου, 2011: 78-79)

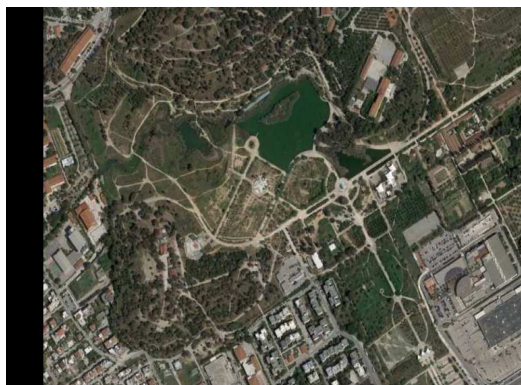
γ) οχήματα: Η αγορά οχημάτων φυσικού αερίου, εξασφαλίζει ενεργειακή και οικονομική αποδοτικότητα για τον συνολικό χρόνο ζωής των εν λόγω οχημάτων. Ο Δήμος στοχεύει στη δημιουργία μίας εκστρατείας ενημέρωσης για τους πολίτες που αφορά τις σύγχρονες δυνατότητες των οχημάτων με εναλλακτικά καύσιμα, οχημάτων με διπλό καύσιμο ή υβριδικών οχημάτων και την εξοικονόμηση καυσίμου και μείωση εκπομπών CO₂ που αυτά προσφέρουν. Επίσης, θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές της οικολογικής οδήγησης (ecodriving) και της μειωμένης χρήσης των ιδιωτικών οχημάτων για μικρές αποστάσεις εντός της πόλης (Δήμος Ιλίου, 2011: 100).

3.3 Πάρκο Τρίτση

3.3.1 Περιγραφή του Πάρκου Τρίτση

Το Μητροπολιτικό Πάρκο Περιβαλλοντικών και Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων και Ανάπτυξης Κοινωνικής Οικονομίας «Αντώνης Τρίτσης» αποτελεί το μεγαλύτερο Μητροπολιτικό Πάρκο της Αθήνας, συνολικής έκτασης περίπου 1.200 στρεμμάτων. Θεσμικά, κατοχυρώνεται από τη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Πύργου Βασιλίσσης και ειδικότερα βρίσκεται στη θέση με τοπωνύμιο Πύργος Βασιλίσσης ή Επτάλοφος. (ΦΕΚ 20/Δ/19-01-1996). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο Εθνικός Κήπος έχει έκταση 158 στρέμματα, το Hyde Park στο Λονδίνο έχει έκταση 1.420 στρέμματα, και το Central Park στη Νέα Υόρκη 3.410 στρέμματα (<http://www.parkotritsis.gr/fysiko-perivallon/>).

Το Μητροπολιτικό Πάρκο «Αντώνης Τρίτσης» διακρίνεται για το υγρό του στοιχείο, το οποίο αποτελεί και το κύριο δίκτυο αναφοράς του. Μεταξύ των δύο λόφων ξεκινάει η κίνησή του από βόρεια προς νότια, με τις έξι τεχνητές λίμνες, που βρίσκονται σε διαφορετικά επίπεδα και με διαφορετικά μορφολογικά χαρακτηριστικά. Μετά την κατάθεση μελέτης που υποβλήθηκε στα 1992, ξεκίνησαν οι διαδικασίες ανάπλασης και διαμόρφωσης του Πάρκου, δημιουργώντας κατά κύριο λόγο τις λίμνες, όπου κάθε μία βρίσκεται χαμηλότερη κλίμακα χαμηλότερα από την επόμενη, έτσι ώστε να διοχετεύεται νερό από την μία στην άλλη, καθώς και το τεχνητό κανάλι που τις συνδέει. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά το καθιστούν έναν μοναδικό τόπο φυσικού κάλλους, ενταγμένο στον οικιστικό ιστό (Μενούνου, 2017:11).

Εικόνα 9. Πανοραμική άποψη του Μητροπολιτικού Πάρκου «Αντώνης Τρίτσης»

Πηγή : <https://earth.google.com/>

3.3.2 Η Εικόνα του Πάρκου από τις απαρχές έως το 2017

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, ξεκίνησαν οι διαδικασίες για τη δημιουργία ενός σύγχρονου πάρκου και την υλοποίηση σημαντικών έργων διαμόρφωσης του χώρου. Ένα φιλόδοξο έργο που κόστισε περισσότερα από 5 δισ. δραχμές (15 εκατ. ευρώ), 75% των οποίων προήλθε από κοινοτικές χρηματοδοτήσεις. Ωστόσο, η διαδικασία αυτή, ιδιαίτερα την περίοδο 2009 έως 2017, δεν εξελίχθηκε ομαλά, καθώς το πάρκο εγκαταλείφθηκε στην τύχη του, με αποτέλεσμα τη σταδιακή του απαξίωση, παρά τη χρηματοδότηση των 200.000 ευρώ που ελάμβανε ετησίως ο φορέας διαχείρισης του πάρκου (σύμφωνα με το ΥΠΕΧΩΔΕ), επικεφαλής του οποίου ήταν διαδοχικά δήμαρχοι της ευρύτερης περιοχής.

Τα παραπάνω οδήγησαν το 2009, τον τότε υπουργό ΠΕΧΩΔΕ κ. Γ. Σουφλιά, να καλέσει τους εκπροσώπους της περιοχής και τους ανακοινώσει την άμεση χρηματοδότηση του πάρκου με 1,4 εκατ. ευρώ (το 50% από δωρεά του Ιδρύματος Λάτση), προς αποκατάσταση ζημιών και την ετήσια υποστήριξή του με 400.000 ευρώ. Παράλληλα, ανακοινώθηκε η εκπόνηση μελέτης για τη βιωσιμότητα του πάρκου, κρίνοντας ότι οι προηγούμενες δραστηριότητες απέτυχαν. Όσον αφορά τις παρεμβάσεις στον χώρο, αυτές θα αφορούν στην εξασφάλιση των απαραίτητων ποσοτήτων νερού, στην αποκατάσταση της περίφραξης, του ηλεκτροφωτισμού και των λοιπών υποδομών (Λιάλιος, 2009).

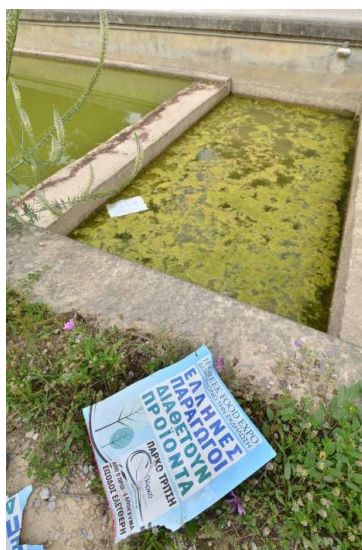
Παρά τα έργα υποδομών που προγραμματίστηκαν και την υλοποίηση των έργων, η συντήρηση του Πάρκου απετέλεσε μία δύσκολη υπόθεση κυρίως λόγω κακής διαχείρισης. Λίγα χρόνια αργότερα, στα 2014, λόγω της ελλιπούς χρηματοδότησης το Πάρκο είχε μείνει στο «έλεος» μερικών εθελοντών και λιγοστών εργαζομένων. Σήμα κατατεθέν του πάρκου, αποτελούσαν οι ερημωμένες εγκαταστάσεις και τα σκουπίδια στις λίμνες, θυμίζοντας έναν ξεχασμένο παράδεισο.

Ειδικότερα, η εγκατάλειψη είναι έκδηλη από την είσοδο του πάρκου, της οποίας η σιδεροκατασκευή έχει φθαρεί σε πολλά σημεία, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει μια αποκαρδιωτική εικόνα. Η φυσική ομορφιά του χώρου είχε μετατραπεί σε σκουπιδότοπο που επέπλεε μέσα στις μεγάλες τεχνητές λίμνες. Τα νερά της λίμνης

μένουν στάσιμα, θολά, μολυσμένα. Οι πάπιες που έχουν απομείνει προσπαθούν να βρουν τροφή στα βρώμικα νερά, καθώς τα ψάρια που ζούσαν εκεί έχουν λιγοστέψει.

Η ίδια εικόνα εγκατάλειψης παρατηρείται και στα κτήρια του Πάρκου, που είναι πια εντελώς εγκαταλελειμμένα και οι υποδομές είναι κακοσυντηρημένες και κατεστραμμένες. Αρκετές κατασκευές αποτελούν παγίδες για τα μικρά παιδιά, που επισκέπτονται με τους γονείς τους, το πάρκο, καθώς για πολλές οικογένειες αποτελεί μοναδική διέξοδο για περίπατο.

Σε πολλά σημεία ο δρόμος έχει υποστεί καθίζηση λόγω κακοτεχνιών, δυσκολεύοντας αρκετά τους ποδηλάτες του πάρκου. Οι μεταλλικές κατασκευές είναι άκρως επικίνδυνες καθώς εξέχουν καρφιά, ενώ τα φυλλάδια που μοιράζονται για τις εκδηλώσεις του Πάρκου, βρίσκονται πεταμένα στο χώρο. Οι καλαμιές αποτελούν μόνιμο πρόβλημα για το πάρκο, καθώς μεγαλώνουν με γοργούς ρυθμούς και δεν υπάρχει το κατάλληλο προσωπικό να τα περιποιηθεί (Newsbomb.gr, 2014).

Εικόνα 10. Φυλλάδια πεταμένα και στάσιμα μολυσμένα νερά

Εικόνα 11. Οι καλαμιές του Πάρκου

Πηγή: <https://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/437537/parko-tritsi-enas-egkataleimmenos-pneymonas-prasinoy>

Χρειάστηκε να περάσουν τρία χρόνια (2014 – 2017) προκειμένου να υπάρξουν θετικές εξελίξεις αναφορικά με το Μητροπολιτικό Πάρκο «Αντώνης Τρίτσης». Ο Φορέας Διαχείρισης Μητροπολιτικού Πάρκου Περιβαλλοντικών και

Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων και Ανάπτυξης Κοινωνικής Οικονομίας «Αντώνης Τρίτσης», από την ανάληψη των καθηκόντων του και με ελάχιστα μέσα στη διάθεσή του, κατόρθωσε να αλλάξει τη μέχρι τότε άσχημη και αποκαρδιωτική εικόνα του χώρου.

Ξεκίνησε τη μισθοδοσία των εργαζόμενων, ενώ παράλληλα δρομολόγησε η καταβολή των δεδουλευμένων και των ασφαλιστικών εισφορών που άφησαν ως χρέος πίσω τους οι προηγούμενες διοικήσεις. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν εργασίες που αφορούσαν τόσο τον καθαρισμό στο σύνολο σχεδόν της έκτασης του Πάρκου, όσο και στην περιποίηση των δέντρων και των φυτών. Επιπλέον, έγινε απογραφή της κινητής και ακίνητης περιουσίας ενώ το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο ανέλαβε την εκπόνηση μελέτης – σχεδίου γενικής διάταξης. Ιδιαίτερα σημαντικό όμως, εκτός από τις παραπάνω ενέργειες, αποτελεί η υπογραφή Πρωτοκόλλου του Φορέα Διαχείρισης με την Ελληνική Βοτανολογική Εταιρεία.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε απογραφή της κινητής και ακίνητης περιουσίας του πάρκου, ενώ το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο έχει αναλάβει την εκπόνηση ενός σχεδίου γενικής διάταξης. Με στόχο το συντονισμό δράσεων που αφορούν σε ζητήματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, των χώρων πρασίνου του Λεκανοπεδίου των Αθηνών και της βιοποικιλότητας της Αττικής, ο Φορέας Διαχείρισης προχώρησε στην υπογραφή Πρωτοκόλλου Συνεργασίας με την Ελληνική Βοτανική Εταιρεία.

Δράσεις και ενέργειες συντελέστηκαν όμως και από πλευράς Υπουργείου, μοιράζοντας το βάρος σε όλους εξίσου τους δήμους της Αττικής. Ειδικότερα, με υπογραφή κοινής υπουργικής απόφασης, των υπουργείων Περιβάλλοντος, Εσωτερικών και Οικονομίας επετεύχθη για πρώτη φορά η παροχή σταθερής δημόσιας χρηματοδότησης, του ποσού των 58.000 ευρώ μηνιαίως, τα οποία προέρχονται από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους (ΚΑΠ), δηλαδή από τους πόρους που κατανέμονται στους 67 δήμους της Περιφέρειας Αττικής.

Επιπλέον, το Πράσινο Ταμείο παρέχει το ποσό των 200.000 ευρώ που διατίθεται από το Πράσινο Ταμείο, ενώ έχει δεσμευτεί ποσό 700.000 ευρώ, στο Πρόγραμμα Εκτελεστέων Έργων της Περιφέρειας Αττικής.

Ο καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου Γιάννης Πολύζος αναφέρει πως αυτή η εξέλιξη αποβαίνει άκρως θετική καθώς, η χρηματοδότηση του Πάρκου έως πρόσφατα, ήταν έκτακτη. Μέσω της σταθερής χρηματοδότησης είναι εφικτή η συγκρότηση ενός μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού (Κάβουρας, 2017), (Λιάλιος, Χρηματοδότηση αποκτά για πρώτη φορά το Πάρκο Τρίτση, 2017).

3.3.3. Η σημερινή εικόνα του Πάρκου

Η εν λόγω χρηματοδότηση υπήρξε «ανάσα» δροσιάς για την ανάπτυξη και αξιοποίηση του χώρου. Πολλά έργα που ήταν ημιτελή ολοκληρώθηκαν, διαμορφώθηκαν νέοι χώροι, ενώ έλαβαν ανάλογης φροντίδας η χλωρίδα και η πανίδα του χώρου. Στις παρακάτω υποενότητες παρουσιάζεται η τελική εικόνα του Πάρκου, όπως είναι σήμερα.

Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του τοπίου είναι το υγρό στοιχείο των γλυκών νερών μέσω της δημιουργίας σειράς έξι τεχνητών λιμνών, οι οποίες περιβάλλονται από καλαμώνες και αγροτικές καλλιέργειες. Επομένως, το Πάρκο απέκτησε τεράστια οικολογική αξία προσελκύοντας σταδιακά νέα είδη άγριων ζώων, αποτελώντας ταυτόχρονα ένα από τα τελευταία καταφύγια άγριας ζωής στην Αττική. Παράλληλα, αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης για όλους τους κατοίκους της Αττικής.

Σε αυτή την προσπάθεια έχει συμβάλει και η δράση των μελών της Ορνιθολογικής Εταιρείας, καθώς προσφέρουν διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα σε σχολεία της Αττικής και παρατηρούν τα πουλιά του Πάρκου έχοντας καταγράψει πάνω από 168 διαφορετικά είδη πουλιών.

Οι σειρά έργων που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα διαμορφώνουν το Πάρκο σε ένα χώρο υπερτοπικού πρασίνου. Ειδικότερα, ο χώρος διακρίνεται από το υγρό στοιχείο, μέσω των τεσσάρων τεχνητών λιμνών, φιλοξενώντας ανάλογη βλάστηση γύρω από τις λίμνες, από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (άλση και καλλιέργειες). Επιπλέον, προωθεί παράλληλα την οικολογική καλλιέργεια στοχεύοντας τόσο στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, όσο και στην συνέχεια της ιστορίας του χώρου (πρότυπο αγρόκτημα Πύργου Βασιλίσσης) αλλά και την

αξιοποίηση των κτιριακών εγκαταστάσεων για την εξυπηρέτηση λειτουργικών χρήσεων.

Τα υγροτοπικά οικοσυστήματα καθιστούν το Πάρκο ξεχωριστό και ιδιαίτερο πόλο έλξης προσφέροντας μία όαση μέσα από τις τεχνητές λίμνες. Αποτελεί το μοναδικό σημείο της πόλης όπου φωλιάζουν άγρια υδρόβια πτηνά ενώ κατά τις μεταναστευτικές περιόδους παρατηρούμε σπάνια είδη για το αστικό περιβάλλον (Καλαρά & Σουλοζεκιαί, 2017:26-27).

Εικόνα 12. Σημερινή εικόνα του Πάρκου

Εικόνα 13. Σημερινή εικόνα του Πάρκου

3.3.4 Πανίδα

Στην περιοχή του Πάρκου με τη βοήθεια της Ορνιθολογικής Εταιρείας, έχουν καταγραφεί περί τα 198 διαφορετικά είδη πουλιών. Σπάνια είδη, όπως ο Ήταυρος και ο Πορφυροτσικνιάς έχουν ξεχειμωνιάσει ή σταθμεύσει κατά τη μεταναστευτική περίοδο, ενώ χρόνο με τον χρόνο αυξάνεται ο αριθμός των υδρόβιων που αναπαράγεται στο Πάρκο.

Το 2002 απετέλεσε μια ιδιαίτερη χρονιά, καθώς το Πάρκο απέκτησε διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια με την σύσταση και λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης του Πάρκου. Ο Φορέας έχει σαν στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, την ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών, μέσα από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων εντός του Πάρκου αλλά και εκτός αυτού.

Ο Φορέας διαχείρισης σε συνεργασία με την Ορνιθολογική Εταιρεία, πραγματοποιεί σειρά προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα οποία οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα για δημιουργική δραστηριότητα γύρω από το φυσικό περιβάλλον και τη ζωή στα διάφορα οικοσυστήματα, αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο μια πρώτη επαφή με απειλούμενα είδη. Επιπλέον, διοργανώνει εκδηλώσεις για το ευρύ κοινό με σκοπό την ανάδειξη των οικοσυστημάτων του Πάρκου, των αδόμητων χώρων ως βασικά στοιχεία της ποιότητας ζωής αλλά και τη σημασία τους για την άγρια ζωή στην πόλη (Καλαρά & Σουλοζεκιάϊ, 2017:35-36).

Εικόνα 14. Γλάροι στο Πάρκο

Όπως έχουμε αναφέρει και στην ενότητα 3.3.2., το υγρό στοιχείο των γλυκών νερών, αποτελεί κυρίαρχο χαρακτηριστικό του τοπίου. Τα φυλλοβόλα δέντρα, τα πεύκα και άλλα κωνοφόρα, οι αγροτικές καλλιέργειες και οι καλαμιώνες σφύζουν από ζωή, ιδιαίτερα κατά τη μεταναστευτική περίοδο. Οι τεχνητές λίμνες έγιναν «τόπος διαμονής» των αμφιβίων, όπως βατράχια και πράσινοι φρύνοι, τα οποία αλλά και φιδιών. Επίσης, συναντούμε και ένα ιδιαίτερο είδος φιδιού, το λαφιάτη (*Elaphe quatuorlineata*), το οποίο είναι ένα μεγάλο μεγέθους φίδι, με δυνατό σώμα και μήκος που μπορεί να φτάσει τα 2,6 μέτρα. Παρά το μέγεθος του, είναι ήρεμο και ελάχιστα επιθετικό, ακόμα και όταν παγιδευτεί ή αιχμαλωτιστεί από τον άνθρωπο (Μαργαρίτη, Μάναλης, & Μπεγέτης, 2017:29)

Επιπλέον, μαρτυρούνται νερόφιδα αλλά και ελληνικές νεροχελώνες (*Testudo graeca*). Από αυτές, ξεχωρίζει η παρουσία της αμερικάνικης χελώνας (*Trachemys scripta elegans*) από τον Μισισσιπή, η οποία εισήχθη στην Ελλάδα προκαλώντας μια ανισορροπία στα οικοσυστήματα όπου εξαπλώθηκε, καθώς υπερέχει από τις εντόπιες νεροχελώνες λόγω μεγέθους και ανθεκτικότητας. Η αναπαραγωγή της αμερικάνικης χελώνας γίνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, ενώ η εξάπλωσή της οφείλεται στο φαινόμενο απελευθέρωσής τους από ιδιοκτήτες που τις κατέχουν ως κατοικίδια, παρόλο που η πώλησή τους είναι πλέον απαγορευμένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Μενούνου, 2017:16).

Εικόνα 15. Αμερικάνικη Νεροχελώνα

Πηγή: http://xrisaagkathia.blogspot.com/2015/03/blog-post_22.html

Ένα ιδιαίτερο είδος πουλιών, όπως οι πρασινοκέφαλοι, καθώς και άλλα είδη πουλιών φωλιάζουν στους καλάμιώνες που λειτουργούν σαν φυσικό βιολογικό φίλτρο. Στους καλάμιώνες πολύ συχνή είναι και η παρουσία της τσιχλοποταμίδας (*Acrocephalus arundinaceus*). Η λαλιά της είναι πολύ χαρακτηριστική και διαπεραστική κι είναι ένα από τα λίγα πουλιά που παρατηρείται να στέκεται και να κελαηδά πάνω στα καλάμια.

Την τιμητική τους στο Πάρκο έχουν και οι λιβελούλες ή αλλιώς ελικοπτεράκια, όπου η παρουσία τους θεωρείται ως θετικός οικολογικός δείκτης, ταυτόσημος της καλής ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος. Πίσω από τη λίμνη Μελία τα πτερωτά έντομα του νερού, βρίσκουν τον ιδανικό χώρο για να εναποθέσουν τα αυγά τους. Οι λιβελούλες εναποθέτουν τα αυγά τους μέσα στο νερό ή επάνω στα υδρόβια φυτά. Επισημαίνεται το γεγονός ότι, οι προνύμφες τους τρέφονται σχεδόν αποκλειστικά με νύμφες και προνύμφες κουνουπιών, ελαττώνοντας σημαντικά τον πληθυσμό τους (Μενούνου, 2017:17).

Εικόνα 16. Λιβελούλα

Πηγή: https://www.digital-camera.gr/index.php?lang=en&option=photos&action=view&photo_id=52879

Επιπλέον, η λίμνη Μελία είναι ιδανική για κάποια είδη πουλιών, καθώς αισθάνονται ασφαλή με την απουσία των επισκεπτών, όπως για παράδειγμα ο νυχτοκόρακας. Οι λίμνες όταν έχουν απότομα πρανή δεν επιτρέπουν την προσέλευση κάποιων ειδών πτηνών. Πολλά όμως φερτά υλικά έχουν παρασυρθεί λόγω πλημμυρών, όπως για παράδειγμα στη λίμνη Ναϊάδα, τα οποία δημιούργησαν πρανή,

με πιο εκτενείς επίπεδες επιφάνειες, με αποτέλεσμα την προσέλευση περισσότερων πτηνών. Πολλές ημέρες πάπιες και χήνες προστέθηκαν από τους υπεύθυνους του Πάρκου. Επίσης, πλωτές σχεδίες τοποθετήθηκαν στις λίμνες για να αυξηθούν οι ασφαλείς χώροι ξεκούρασης και φωλιάσματος για τα πουλιά.

Οι παπαγάλοι, βρίσκουν τον ιδανικό χώρο ξεκούρασης και ανάπαυλας στους ευκαλύπτους του Πάρκου, οι οποίοι ενώ έχουν τις φωλιές τους σε άλλα δέντρα του Πάρκου, μετά τη δύση του ηλίου πηγαίνουν στους ευκαλύπτους για ύπνο. Το χειμώνα αριθμούν γύρω στους 300. Το αττικό κλίμα είναι ιδανικό για την επιβίωση και την αναπαραγωγή τους, και αποτελούν ενδεχομένως είναι το μοναδικό είδος που μπορεί να ζήσει σε θερμές περιοχές της χώρας. Το είδος που φαίνεται να προτιμά και τη χώρα μας είναι ο πράσινος παπαγάλος ή Δαχτυλιδολαίμης Ψιττακίσκος που μέχρι πριν λίγες δεκαετίες η εξάπλωσή του περιοριζόταν στα νότια της Ασιατικής ηπείρου και στην υποσαχάρια Αφρική. Όπως επισημαίνει η Ορνιθολογική Εταιρεία, η οικογένεια των παπαγάλων δεν εκπροσωπεί τα τελευταία χιλιάδες χρόνια στον ευρωπαϊκό χώρο, μέχρι που μερικά είδη εισέβαλαν ως δραπετές και έχουν δημιουργήσει ακόμη και αναπαραγωγικές αποικίες (Μενούνου, 2017:18).

Εικόνα 17. Πράσινοι Παπαγάλοι

Πηγή: <http://www.vimaonline.gr/20/article/22018/i-prasini-summoria-tis-athinas>

Το Πάρκο, εκτός από χώρο ανάπαυλα και αναπαραγωγής των πτηνών αποτελεί για κάποια είδη πουλιών το χώρο «σωτηρίας τους». Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί ο νυχτοκόρακας ή ερωδιός, μεταναστευτικό είδος από την Αφρική. Το είδος αυτό έρχεται για λίγες ώρες κυρίως κατά την άνοιξη, και ξαποσταίνουν έπειτα από την μεγάλη απόσταση που έχουν διανύσει περνώντας θάλασσες και ερήμους. Ωστόσο, οι περισσότεροι έρχονται την άνοιξη για να φωλιάσουν και το φθινόπωρο ξαναφεύγουν προς την Αφρική. Είναι το μοναδικό νυχτόβιο είδος, της οικογένειας του, στην Ευρώπη γι' αυτό δεν είναι εύκολο να το παρατηρήσει κανείς. Οι ερωδιοί προτιμούν περιοχές που έχουν γλυκά νερά με μικρό βάθος και πλούσια βλάστηση στις όχθες. Το βράδυ ακούγονται σαν κοράκια. Τους συναντάμε στους καλαμιώνες που βρίσκονται στις όχθες λιμνών, ποταμών, ελών και σπανιότερα σε λιμνοθάλασσες και το Πάρκο είναι ο τόπος ξεκούρασης τους. Σε αυτόν τον σημαντικό υγροβιότοπο, όποιο είδος πουλιού περάσει από την Αττική, θα σταματήσει για τις πρώτες «αναζητήσεις», όπως αναφέρθηκαν οι ερωδιοί, αλλά και τα λευκοχελιδόνα, είδος που είναι σπάνιο να τα συναντήσεις αλλού. Η οικολογική σημασία είναι αναντικατάστατη (Μενούνου, 2017:16- 18).

Εικόνα 18. Ερωδιός

Πηγή:<http://m.eirinika.gr/article/147527/fotografizontas-toys-erodioys-monadikes-eikones-me-protagonistes-ta-panemorfa-poylia>

3.3.5 Χλωρίδα

Χαρακτηριστικό δέντρο των αλσυλλίων του Πάρκου είναι η Χαλέπιος Πεύκη. Βρίσκεται στο μεγαλύτερο μέρος των λόφων του Πάρκου φιλοξενώντας πλήθος πουλιών, άλλα και άλλων ζώων όπως οι νυχτερίδες. Στα νότια και ανατολικά ένα πυκνό δάσος Χαλεπίου Πεύκης ενώνεται με Κυπαρίσσια. Δυτικά, συναντάμε ένα αλσύλλιο με Ευκαλύπτους, ενώ στα ανατολικά η περιοχή είναι γεμάτη με Ελαιόδεντρα, Καλαμιές και Βάτους (<https://geonews.gr/πάρκο-τρίτση-μία-νησίδα-άγριας-ομορφι/>).

Μια εικόνα από το παρελθόν μας δίνουν διάφορα κομμάτια με πολυετείς δενδρώδεις καλλιέργειες. Αμπέλια, ελιές, συκιές και φιστικιές μαρτυρούν το χαρακτήρα του πρότυπου Κέντρου Γεωργίας και Κτηνοτροφίας που είχε ο χώρος στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Πληθώρα μικρών θηλαστικών, ερπετών και πουλιών βρίσκουν προστασία και τροφή στις αγροτικές εκτάσεις που τις επιμελούνται το προσωπικό του Πάρκου χωρίς τη χρήση ζιζανιοκτόνων, λιπασμάτων και άλλων χημικών. Χαρακτηριστική είναι η εικόνα πολλών εξωτικών παπαγάλων που έχουν βρει καταφύγιο στο Πάρκο. (Καλαρά & Σουλοζεκιτιάι, 2017:32,35)

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που διακρίνει την εικόνα του Πάρκου είναι οι κήποι του: εκτός από τις καλλιέργειες και τις δεντροφυτεύσεις, ο χώρος καλύπτεται από πρόδρομα φυτά, δηλαδή από βλάστηση που έχει δημιουργηθεί σε αλλοιωμένα εδάφη λόγω τεχνητών έργων και συχνής διέλευσης πεζών, όπως άγρια βρώμη μαργαρίτες, μολόχες, χρυσάνθεμα, χαμομήλι, παπαρούνες, ηλιοσκόπια και ρόκα. Αυτή η βλάστηση ενισχύει την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και αποτελεί πηγή οξυγόνου για την Αττική που μαστίζεται από το νέφος, τη ρύπανση και τις αλλαγές που υφίσταται το κλίμα (Μενούνου, 2017:6).

Αναφορικά με τις κατηγορίες των φυτών που βρίσκονται στο Πάρκο, αρχικά θα αναφερθούμε στο αυτόχθονο σπάρτο (*Spartium junceum*), το οποίο είναι από τα πιο κοινά θαμνώδη είδη της Ελλάδας. Εξαιτίας των δυνατών ριζών τους φυτεύονται και για την συγκράτηση των διαβρωμένων εδαφών. Επιπλέον, απαντώνται και εκτεταμένες πολυετείς δενδρώδεις καλλιέργειες, όπως οι φιστικιές (*Pistacia vera*), οι οποίες αποτελούν τον ιδανικό χώρο των μικρών πουλιών, για τη εύρεση της τροφής τους (Μαργαρίτη, Μάναλης, & Μπεγέτης, 2017:27).

Εικόνα 19. Σπάρτα

Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Spartium>

Μια άλλη κατηγορία δέντρου που ευδοκimei στο Πάρκο είναι αυτή της αμυγδαλιάς (*Amygdalus communis* L.) Οι αμυγδαλιές χαρακτηρίζονται από την τεράστια αντοχή τους στην ξηρασία και αποτελούν τυπική μεσογειακή καλλιέργεια. Επίσης, στους λόφους ευδοκimei η χαλέπιος πεύκη (*Pinus halepensis*), που ως επιδημητικό είδος της Αττικής, δεν χρειάζεται πότισμα και είναι ανθεκτική και αυτή στην ξηρασία, την ατμοσφαιρική μόλυνση και τις δύσκολες εδαφικές συνθήκες. Γενικότερα, τα είδη που υπάρχουν στο Πάρκο είναι τέλεια προσαρμοσμένα στο κλίμα της Αττικής. Το δάσος της χαλέπιου πεύκης ενώνεται με τα κυπαρίσσια (*Cupressus sempervirens*) γηγενές είδος από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, που προσαρμόστηκε στο περιβάλλον και επέζησε. Ακόμα, υπάρχουν και λίγα κυπαρίσσια Αριζόνας, καθώς και αρκετές κουτσουπιές (*Cercis siliquastrum*) (Μπεζαΐτης, 2013: 152-153).

Εικόνα 20. Αμυγδαλιά

Πηγή: <http://flora.org.il/en/plants/AMYCOM/>

Μια άλλη κατηγορία δέντρων αποτελούν οι εκτενείς φυτεύσεις πλατάνων (*Platanus x acerifolia*). Πρόκειται για υβρίδιο του ελληνικού με τον αμερικάνικο πλάτανο, το οποίο αναπτύσσεται ευκολότερα και αντέχει με λιγότερο νερό. Οι Πλάτανοι του Πάρκου δεν χρειάζονται πότισμα, διότι έχουν ριζώσει βαθιά στο έδαφος και ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες προσφέρουν μια όαση με το πράσινο χρώμα τους στο τοπίο (Μπεζαΐτης, 2013:153).

Εικόνα 21. Πλάτανος

Πηγή: https://www.havlis.cz/karta_en.php?kytkaid=223

Στη δυτική πλευρά υπάρχει ένα αλσύλλιο ευκαλύπτων (*Eucalyptus camaldulensis*). Χαρακτηρίζεται από ανθεκτικότητα και η περίοδος άνθισης του ξεκινά τον Ιανουάριο. Τα άνθη του είναι ερμαφρόδιτα (έχουν και αρσενικά και θηλυκά όργανα) και γονιμοποιούνται από τις μέλισσες. Το είδος που συναντάται στο Πάρκο έχει έρθει από την Αυστραλία (Μπεζαΐτης, 2013:154).

Πολλά είδη δέντρων έχουν έρθει από ξένες χώρες εκτός από τον ευκάλυπτο. Πιο συγκεκριμένα, από τη Βόρεια Αμερική ήρθε η μελία και ο πυράκανθος (*Pyracantha*), από την Ασία. Ο τελευταίος, είναι ανθεκτικός στο ψύχος και στην ξηρασία. Διακρίνεται για λευκά του άνθη και τους πορτοκαλί καρπούς, οι οποίοι παραμένουν πάνω στο φυτό καθ' όλη τη διάρκεια του χειμώνα. Οι καρποί του πυράκανθου είναι η αγαπημένη τροφή των πουλιών. Συνήθως τρώγονται από τα πουλιά κατά τη διάρκεια του χειμώνα, όταν όλα τα άλλα είδη εδώδιμων καρπών έχουν εξαφανιστεί. Παρόλο που παράγονται άφθονες ποσότητες, οι κότσυφες κυρίως, μπορούν να φάνε ολόκληρο το φυτό (Μενούνου, 2017:7-8).

Εικόνα 22. Ευκάλυπτοι

Πηγή: <http://www.eco-heating.gr/viewtopic.php?t=68>

Από την Αυστραλία και τον Ειρηνικό μας έρχεται το φυτό κουζουαρίνα (*Casuarina equisetifolia*) Φαίνονται σαν να μην έχουν φύλλωμα αλλά ταυτόχρονα θυμίζουν και τα κωνοφόρα δέντρα. Το δέντρο του Παραδείσου ή αλλιώς βρωμοκαρυδιά (*Ailanthus altissima*) είναι πρόδρομο είδος, από την Άπω Ανατολή.

Είναι ανθεκτικό στην ξηρασία και μεγαλώνει γρήγορα χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα(Μενούνου, 2017:7-8).

Έντονη είναι και η παρουσία των ελαιόδεντρων, κυρίως στην ανατολική πλευρά. Παράλληλα, ευδοκιμούν στο Πάρκο η ρίγανη και το δεντρολίβανο, ως αυτόχθονα αρωματικά είδη, καθώς και το παραδοσιακό ελληνικό «γιγαντιαίο» τριφύλλι. (Μενούνου, 2017:6-8)

3.3.6. Το υδάτινο στοιχείο

Οι έξι τεχνητές λίμνες του Πάρκου αποτελούν ένα σημαντικό τεχνητό υδροβιότοπο με τεράστιο οικολογικό απόθεμα για τη βιοποικιλότητα στο αστικό περιβάλλον. Μέσω ενός συστήματος καναλιών, το οποίο σχεδιάστηκε για την ανακύκλωση του νερού, οι λίμνες επικοινωνούν μεταξύ τους με ένα σύστημα καναλιών. Οι λίμνες λειτουργούν σαν λεκάνες κατακράτησης του νερού για την τροφοδοσία της βλάστησης και της πανίδας (Σπυριδούλα, Μάναλης, & Π., 2017:30).

Τα ονόματα των λιμνών προέρχονται από τη μυθολογία και συγκεκριμένα από τις Νύμφες. Η λίμνη Ναϊάδα πήρε το όνομά της από τις Ναϊάδες, που ήταν οι νύμφες των ποταμών, των πηγών και των κρηνών. Αποτελεί την κεντρική λίμνη, με βάθος περίπου 3 μέτρων και έχει ένα μικρό νησί. Το οποίο κατακλύζεται από κοινά καλάμια, όπου βρίσκουν καταφύγιο οι πάπιες και οι χήνες, λόγω βλάστησης. Τα καλάμια περιορίζονται μόνο στην όχθη της, λόγω βάθους.

Εικόνα 23. Λίμνη Ναϊάδα

Πηγή:<http://wikimapia.org/>

Η λίμνη Ασωπιάδα πήρε το όνομά της από τον ποταμό Ασωπό, που βρίσκεται στα σύνορα των νομών Βοιωτίας και Αττικής και είναι ο πιο επιβαρυνμένος ποταμός, από τα τοξικά απόβλητα των βιομηχανιών στην περιοχή Οινοφύτων και Σχηματαρίου. Είναι γεμάτη από ψαθιά, τα οποία αποτελούν ιδανικό χώρο για να φωλιάζουν τα πουλιά και οι χελώνες.

Εικόνα 24. Λίμνη Ασωπιάδα

Πηγή: <https://www.proorismoi.gr/parko-tritsi-mia-volta-pou-prepei-na-kanete/>

Η λίμνη Κηφισίδα, πήρε το όνομά της από τον ποταμό Κηφισό, που πηγάζει από τον φυσικό κόμβο Πεντέλης και Πάρνηθας και εκβάλλει στον Φαληρικό Όρμο και αποτελεί τον μεγαλύτερο ποταμό της Ν. Αττικής. Αποτελεί ωραίο καταφύγιο για τα πουλιά, αλλά λόγω της πυκνότητας των καλάμιών και δεν είναι ιδιαίτερα ελκυστική για τους επισκέπτες.

Η λίμνη Κωρυκεία, έλαβε την ονομασία της από τις Κωρυκείες Νύμφες⁵ – κόρες του ποταμού Κλειστού και της Κωρυκείας – των «προφητικών πηγών» του σπηλαίου του Παρνασσού, αποτελεί την ιδανική λίμνη, διότι έχει και αρκετό βάθος και σημεία με ρηγά νερά και καλάμιώνες για τα πουλιά.

Το τεχνητό κανάλι ξεκινάει από τη λίμνη Ασωπιάδα και καταλήγει στη λίμνη Αχελωίδα, έχοντας αρκετούς αναβαθμούς, για να μην διακόπτεται η φυσιολογική ροή του νερού.

---

⁵ **Κωρυκία - Κωρυκείες** : Ναϊάδες Νύμφες* μιας πηγής στο σπήλαιο Κωρυκός στους Δελφούς. Πιθανόν ήταν τρεις Νύμφες. Η Κωρυκία σχετίζεται με την Κασταλία* (επίσης Νύμφη των Δελφών)

Εικόνα 25. Το τεχνητό κανάλι

Πηγή: <https://www.zoosos.gr/xoris-fulaksi-to-parko-tritsi-me-apotelesma-na-eksontonontai-apo-anthropous-kai-zoa-ta-udrobia-ptina/#axzz5RiSZJ0r9>

Η λίμνη Αχελωίδα, με όνομα από τον ποταμό Αχελώο (πατέρας των Νυμφών και των Σειρήνων), είναι η νοτιότερη λίμνη και η πιο βαθιά, με μέσο βάθος τα 3,5 μέτρα και στο κέντρο το βάθος της φθάνει τα 4 μέτρα. Βρίσκεται στο τέλος του καναλιού, όπου γίνεται υπερχειλίση και το νερό μέσω του αντλιοστασίου επιστρέφει πίσω (λόγω ανακύκλωσης). Η λίμνη στεγανοποιήθηκε και τοποθετήθηκε σκληρό PVC στον πυθμένα της καθώς και τοποθετήθηκαν πέτρες στις όχθες, με αποτέλεσμα να έχει περιοριστεί σημαντικά η ανάπτυξη καλαμιών. Είναι πολύ κοντά στο δρόμο, παρόλα αυτά έρχονται και σε αυτή πολλά είδη πουλιών, διότι έχουν συνηθίσει τον θόρυβο και έχουν εξοικειωθεί με το αστικό τοπίο.

Η λίμνη Μελία, πήρε το όνομά της από τις Μελίες, οι οποίες ήταν Νύμφες που είχαν γεννηθεί από τις σταγόνες αίματος του Ουρανού. Δυστυχώς βρίσκεται υπό αφανισμό και δεν είναι ορατή στους επισκέπτες. Καλύπτεται από ψαθιά και νεροκάλαμα. Μόνο εδώ, όμως, μπορούμε να συναντήσουμε τις ίριδες του νερού – ενδημικά φυτά της ελληνικής χλωρίδας, οι οποίες το πιθανότερο να έχουν φυτευτεί από επισκέπτες.

Χαρακτηριστικό της κατασκευής των λιμνών είναι η επικοινωνία μεταξύ τους, καθώς η μία διαδέχεται την άλλη προκειμένου να υπάρχει ροή του νερού. Ξεκινούν από τη βόρεια πλευρά του Πάρκου, ανάμεσα στους δύο βορινούς λόφους, για να καταλήξουν, μέσω του καναλιού, στη νότια πλευρά του Πάρκου, με τη λίμνη Αχελωίδα. Η κάθε μία βρίσκεται σε χαμηλότερο υψόμετρο από την προηγούμενη, ώστε το νερό από την πρώτη λίμνη να κατηφορίζει για να φτάσει στη δεύτερη και να

συνεχίζεται η ίδια διαδικασία για τις υπόλοιπες, μέχρι, μέσω του καναλιού, να φτάσει στην τελευταία.

Η Αχελώίδα, η οποία βρίσκεται σε απόσταση από τις υπόλοιπες, δημιουργήθηκε ώστε να καταλήγουν σε αυτή τα όμβρια και να συλλέγει οτιδήποτε άλλο μεταφέρει το νερό. Ωστόσο σήμερα, το επίπεδο παροχής δεν είναι ικανοποιητικό, με αποτέλεσμα το νερό να μην ακολουθεί τη φυσιολογική ροή για την οποία είχε αρχικά σχεδιαστεί. (Μενούνου, 2017:11-14)

3.3.7. Κτηριακό απόθεμα

Τα κτήρια που διαμορφώνουν την εικόνα του Πάρκου αποτελούν τον συνδετικό κρίκο με το παρελθόν της περιοχής, καθώς τα περισσότερα είναι από την εποχή της αρχικής χρήσης του ως «Πρότυπο κέντρο γεωργίας και κτηνοτροφίας». Στην μετέπειτα εποχή δημιουργίας των λιμνών, οι λειτουργίες και οι δραστηριότητες του Πάρκου παρέμειναν συνδεδεμένες με τα κτήρια. Στη σημερινή περίοδο, πολλές από τις χρήσεις των κτηρίων έχουν αλλάξει και αρκετά είναι τα κτίσματα που έχουν εγκαταλειφθεί, με την συντήρησή τους σχεδόν ανύπαρκτη, παρόλο που έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα, όπως για παράδειγμα οι παλαιοί στάβλοι και οι αποθήκες.

Βορειοανατολικά του Πάρκου, πάνω στο λόφο, βρίσκονται οι εγκαταστάσεις του Σώματος Ελλήνων Προσκόπων (ΣΕΠ) του προσκοπικού κέντρου ΠΥ.ΒΑ. ,ανάμεσα στα πεύκα, πλήρως ενταγμένες και με σεβασμό προς το περιβάλλον. Το 1949 ξεκίνησε η κατασκευή των πρώτων κτηρίων. Στο χώρο συναντάμε λιθόκτιστες αποθήκες υλικού, το περίπτερο “SHELL” – ξύλινο κτίσμα – το οίκημα “Πήγασος” και το οίκημα “Βοστώνη” – λιθόκτιστα κτίσματα – και λιθόκτιστος, επίσης, χώρος προσευχής. Ο χώρος και τα κτήρια χρησιμοποιούνται για τις εκδηλώσεις του ΣΕΠ (<http://pkpyva.sep.org.gr/>).

Εικόνα 26. Σώμα Ελλήνων Προσκόπων, Τίλιον

Πηγή:<http://wikimapia.org/5848340/el/Σώμα-Ελλήνων-Προσκόπων-Κατασκηνωτικό-Κέντρο>

Στους πρόποδες του ίδιου λόφου, κατεβαίνοντας πιο νότια συναντάμε το υπαίθριο ανοιχτό θέατρο, που φιλοξενεί εκδηλώσεις των γειτονικών δήμων και στα δυτικά αυτού βρίσκεται το θέατρο Δάσους, ένα μικρό κυκλικό θεατράκι, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως από τους προσκόπους. Με θέα προς τις λίμνες, στην κυκλική εξέδρα πραγματοποιούνται διάφορες εκδηλώσεις, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

Εικόνα 27. Υπαίθριο θεατράκι

Πηγή: <http://www.parkotritsis.gr>

Στη Βορειοδυτική πλευρά του Πάρκου κυριαρχεί ένας μεγαλύτερος λόφος, κατάφυτος από πεύκα και άλλα ψηλά δέντρα, ανάμεσα στα οποία συναντάμε το «Σπίτι του Δάσους», το οποίο για κάποιο διάστημα λειτουργούσε ως Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Είναι διώροφο κτίσμα, με στέγη κεραμοσκεπή. Για τις ενεργειακές ανάγκες του κτιρίου αυτού, τοποθετήθηκαν ηλιακοί συλλέκτες στο πάνω μέρος της πρόσοψης του, καθιστώντας το ενεργειακά αυτόνομο (http://www.parkotritsis.gr/wp-content/uploads/Yliko/PDF/ParkoTritsi_Periousiologio_Final_17%20sm.pdf).

Εικόνα 28. Το Σπίτι του Δάσους

Πηγή: <http://www.parkotritsis.gr>

Ανατολικά των λιμνών του Πάρκου, στο λόφο υπάρχει μια μικρή εκκλησία του προφήτη Ηλία στην οποία τελούνται λειτουργίες και μυστήρια. Η εκκλησία έχει διαμορφωμένο προαύλιο χώρο και μια μεγαλοπρεπή χτιστή σκάλα για να ανέβει κανείς στο ύψωμα όπου βρίσκεται. Δυτικά των λιμνών, το πέτρινο παρεκκλήσι του Αποστόλου Παύλου κατασκευάστηκε, το 1961, από τον Έλληνα αρχιτέκτονα Δ. Πικιώνη (Μενούνου, 2017:9-10).

Συνεχίζοντας τον περίπατο προς το νότιο κομμάτι του πάρκου, συναντάμε τα κτίρια της διοίκησης καθώς και την έδρα της Ορνιθολογικής εταιρείας. Πρόκειται για σχετικά λιτά ισόγεια κτίσματα, που στεγάζουν τις λειτουργίες αυτές δημιουργώντας την αίσθηση μιας ενότητας βοηθητικών χώρων.

Προχωρώντας προς την ίδια κατεύθυνση, ο επισκέπτης αντιλαμβάνεται την ύπαρξη του μοναδικού μέσου μεταφοράς που μελετήθηκε για το χώρο του πάρκου, ωστόσο δεν υπήρξε εφικτή η λειτουργία του. Πρόκειται για τις ράγες του μικρού τρένου που σχεδιάστηκε να διαπερνά τη μεγάλη αυτή έκταση, οι οποίες ακολουθούν μια ενδιαφέρουσα διαδρομή, πάνω από γεφυρούλες, δίπλα από τις λίμνες και μέσα από τις εκτάσεις πρασίνου και δέντρων, για να καταλήξει στο νότιο τμήμα του πάρκου, όπου βρίσκεται ο τερματικός σταθμός του, στον οποίο φτάνει μετά από 4 στάσεις σε κομβικά σημεία της διαδρομής (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009: 67).

Εικόνα 29. Γραμμές και σταθμός τραίνου

Πηγή: (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009: 66)

Ο Πύργος Βασιλίσσης, για τον οποίο έγινε λόγος στο 1^ο κεφάλαιο, βρίσκεται μέσα στο κτήμα Σερπιέρη, ιδιοκτησία της ομώνυμης οικογένειας. Το κτήμα του Πύργου Βασιλίσσης δημιουργήθηκε από τον οραματισμό της βασίλισσας Αμαλίας ενός νέου μοντέλου αγροτικής εγκατάστασης όπου θα δοκιμάζονται καινούριες παραγωγικές μέθοδοι για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής γεωπονίας. Τα αμπέλια αποτελούσαν μια από τις πρώτες καλλιέργειες του κτήματος. Η φυσιολογία του πρότυπου κέντρου γεωργίας που είχε δώσει η εμπνευστής του κτήματος, εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι και σήμερα. Στα 40 στρέμματα έκτασης του κτήματος ακολουθείται βιολογική καλλιέργεια του αμπελώνα, όπως και των υπόλοιπων καλλιεργειών του κτήματος (φιστικιές, ελιές). Ο αμπελώνας βρίσκεται σχεδόν στο ίδιο σημείο στο οποίο βρισκόταν ο αμπελώνας την εποχή της Βασιλίσσας Αμαλίας και προωθείται η

επέκτασή του σε 20 ακόμα στρέμματα όπως και η ολοκληρωμένη διαχείριση των προϊόντων και υποπροϊόντων του κτήματος (κομποστοποίηση κ.α.). Οι ποικιλίες των σταφυλιών που φύονται είναι οινοποιήσιμες, ελληνικές και ξένες (ευρωπαϊκές), λευκές και ερυθρές. Χαρακτηριστικό είναι πως το κτήμα του Πύργου Βασιλίσσης υπήρξε πρότυπο κτήμα όχι μόνο στα χρόνια της Βασιλίσσας Αμαλίας αλλά και μετά την δημιουργία της πρώτης εταιρίας «Αγροτική Εταιρεία Πύργος Βασιλίσσης Α.Ε.» το 1931 (<http://www.pyrgosvasilissis.gr>).

Εικόνα 30: Οι αμπελώνες του κτήματος του Πύργου της Βασιλίσσης

Πηγή: <http://www.pyrgosvasilissis.gr/the-estate/>

Τμήμα του κτήματος έχει παραχωρηθεί στον μη κερδοσκοπικό οργανισμό, μη κυβερνητικό, «Οργάνωση Γη - Κέντρο της Γης»⁶ για την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων του. Παράλληλα, στο κτήμα οι αμπελώνες, το οινοποιείο, τα άλογα και τα ιπποστάσια, είναι επισκέψιμα (Μενούνου, 2017: 9-10), (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009: 61-71)

Παράλληλα στο χώρο του Πάρκου είναι χαρακτηριστική η ξύλινη γέφυρα μήκους 60 μέτρων που βρίσκεται στο σημείο διοχέτευσης νερού της πέμπτης λίμνης στο κανάλι για να καταλήξει στην τελευταία νότια λίμνη. Στην προέκταση της γέφυρας

---

⁶ “Η ΜΚΟ «Οργάνωση Γη » Το 2012 δημιούργησε το «Κέντρο της Γης» ένα πρότυπο πάρκο ανοιχτής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εντός του ιστορικού αγροκτήματος «Αμπελώνες Πύργου Βασιλίσσης» που λειτουργεί ως κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης από τα παιδιά καθώς και τους ενήλικες, σε καθημερινή βάση, προκειμένου να προσφέρουν την κατάρτιση της αειφόρου ανάπτυξης, κυρίως στον αστικό πληθυσμό της Αθήνας”.: <http://www.centeroftheearth.gr>

είναι χαραγμένοι στο έδαφος, τρεις ομόκεντροι κύκλοι που για κέντρο τους έχουν ένα μεγάλο συντριβάνι.

Εικόνα 31: Η γέφυρα του Πάρκου

Πηγή: <https://government.gov.gr/> διασφάλιση-χρηματοδότησης-νέα-εποχή/

Στις κατασκευές με τα χαρακτηριστικά καραβόπανα και με τον ελαφρύ σκελετό και την κάλυψη με τα χαρακτηριστικά πανιά, στεγάζεται το αναψυκτήριο, ενώ νοτιότερα συναντάει κανείς τους παλιούς στάβλους της βασίλισσας Αμαλίας.

Τα παραπάνω κτήρια ανακαινίστηκαν και διαμορφώθηκαν πρόσφατα προκειμένου να παραλάβουν διάφορες άλλες χρήσεις. Τα επιμήκη μονώροφα κτίσματα που βρίσκονται περιμετρικά περιμετρικά στεγάζουν το Natura Shop, δηλαδή την βιολογική αγορά προϊόντων, καθώς και μια ταβέρνα, ένα καφενείο και προσωρινά το κτηματολόγιο των κοντινών δήμων.

Το Natura Shop πρόκειται για ένα πιλοτικό εγχείρημα νέων επιχειρηματιών, οι οποίοι ενώνονται σε μια κοινή αγορά, μέσα από το έργο Συν-επιχειρώντας της Equal⁷. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο κατά 75% και κατά 25% από το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Ξεκίνησε με 17 νέες επιχειρήσεις αλλά έχουν παραμείνει μόλις 3 στο χώρο μέσα στο πάρκο και 2 καταστήματα με βιολογικά προϊόντα (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:91).

⁷ Το έργο "ΣΥΝ - ΕΠΙΧΕΙΡΩΝΤΑΣ", εντάσσεται στο Υποπρόγραμμα 2 της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL "Ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος" και συγκεκριμένα στο Μέτρο 2.1 "Πρόσβαση για όλους όσους όσον αφορά στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης".

Εικόνα 32: Natura Shop

Πηγή: (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:90

Το δημοτικό γυμναστήριο των Αγίων Αναργύρων, περιλαμβάνεται σε ένα άλλο ξέχωρο κτήριο μαζί με τις εγκαταστάσεις υγιεινής και την αίθουσα προβολών και συγκεντρώσεων. Τέλος, βρίσκεται ανακατασκευάζεται ένα μέρος των στάβλων.

Στη νότια πλευρά του Πάρκου, σύμφωνα με τον σχέδιο Γενικής Διάταξης, έχει διαμορφωθεί το αθλητικό κέντρο το οποίο αποτελεί το δημοτικό Στάδιο του Δήμου. Οι εγκαταστάσεις είναι σύγχρονες και περιλαμβάνουν ένα γήπεδο ποδοσφαίρου, στίβο, καθώς και κλειστό γυμναστήριο. Αυτό που δεν κατασκευάστηκε είναι τα γήπεδα μπάσκετ, βόλεϊ και τένις που είχαν σχεδιαστεί δίπλα στο στάδιο. Ο χώρος αυτός σήμερα χρησιμοποιείται ως χώρος στάθμευσης για τους χρήστες και θεατές του σταδίου. (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:71-72).

Εικόνα 33: Αθλητικό Κέντρο

Πηγή: (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:70

3.3.8 Δράσεις στο χώρο του Πάρκου

Στο χώρο του πάρκου πραγματοποιούνται κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες του χρόνου, πλήθος εκδηλώσεων από τους όμορους δήμους που συνδυάζουν την πολιτιστική δημιουργία με το φυσικό περιβάλλον και περιλαμβάνουν θεατρικά δρώμενα, γιορτές σχολείων και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και εικαστικές εκθέσεις. Παράλληλα, διοργανώνονται από εθνοτοπικούς συλλόγους πολιτιστικά δρώμενα, γιορτές αναβίωσης εθίμων, χοροί κτλ. Δε λείπουν από το Πάρκο και οι ανθοκομικές εκθέσεις, οι εικαστικές καθώς και οι εκθέσεις βιβλίου.

Αναφορικά με τους συλλόγους, χαρακτηριστικό είναι ότι κάθε χρόνο οι σύλλογοι Κρητών Ιλίου, Αρκάδων, Ηπειρωτών κ.α. διοργανώνουν γιορτές με ζωντανή μουσική και παραδοσιακούς χορούς όπως την γιορτή του κρασιού, όπου μαζεύονται πολλοί συντοπίτες τους και όχι μόνο.

Το Πάρκο σφίζει βέβαια από ζωή την ημέρα της Καθαράς Δευτέρας, όπου παραδοσιακά γιορτάζονται τα Κούλουμα και πληθώρα κόσμου κάθε ηλικίας και κοινωνικής τάξης κατακλύζει το χώρο, καθώς αποτελεί ένα από τους λίγους ελεύθερους χώρους που προσφέρεται για το πέταμα του χαρταετού.

Τέλος, αξίζει σε αυτό το σημείο να γίνει αναφορά στη διοργάνωση εκδηλώσεων περιβαλλοντικού περιεχομένου, ξεναγήσεων επισκεπτών και σχολείων σε συνεργασία με διάφορες περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (Μεσόγειος S.O.S, Ελληνική Ορνιθολογική, WWF) (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:83-85).

Εικόνα 34: Περιβαλλοντικές Δράσεις

Πηγή: (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009:84

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ – ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ– ΥΓΕΙΑΣ

4.1 Πολιτιστικά Κτήρια

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο για την ανάπτυξη και προαγωγή του πολιτισμού, όσο και στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Διεύθυνση Πολιτισμού του Δήμου Ιλίου συμβάλλει στην επίτευξη αυτού του σκοπού μέσα από την οργάνωση δραστηριοτήτων πολιτιστικού, πνευματικού αλλά και ψυχαγωγικού χαρακτήρα.

Ειδικότερα, στα 1796, ιδρύθηκε το Πνευματικό Κέντρο Νέων Λιοσίων, όπου ενοποιήθηκε στα 1989 με τη Βιβλιοθήκη και τη Φιλαρμονική, το οποίο μετά τον θάνατο της Μελίνας Μερκούρη, μετονομάστηκε σε Πολιτιστικό Κέντρο «Μελίνα Μερκούρη». Σήμερα, το Πολιτιστικό Κέντρο «Μελίνα Μερκούρη» στεγάζεται σε τριώροφο κτίριο 400 τ.μ., που βρίσκεται επί της οδού Αγίου Φανουρίου, φιλοξενώντας τη Βιβλιοθήκη του Αγίου Φανουρίου, το κινηματοθέατρο «Μελίνα Μερκούρη» και το καλλιτεχνικό καφενείο, ένα χώρο στον οποίο πραγματοποιούνται πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις (www.ilion.gr).

Εικόνα 35. Πολιτιστικό Κέντρο Μελίνα Μερκούρη
Πηγή: <http://www.ilion.gr/web/guest/politistikokentro>

Η Διεύθυνση Πολιτισμού έχει στην κυριότητά της μουσειακές συλλογές τις οποίες εκθέτει σε οργανωμένους χώρους εκθεσιακού χαρακτήρα. Μία από αυτές είναι το Λαογραφικό Μουσείο Ιλίου. Το πρώτο Εκθετήριο Παραδοσιακής Λαϊκής Φορεσιάς λειτούργησε το 1997 με πρωτοβουλία και συλλογή κειμηλίων από την κα Θεοδώρου

Ασημίνα και το Κέντρο Γυναικών. Στα 1998, εγκαινιάστηκε το Λαογραφικό Μουσείο Ιλίου στο 2^ο Πολιτιστικό Κέντρο, στη συνοικία Μιχελή. Η δημιουργία του Μουσείου στο χώρο αυτό, τον Ιούνιο του 2010, αποτέλεσε την ολοκλήρωση του οράματος των δημοτών, καθώς υπήρξε έντονη η ανάγκη σύνδεσης με την ιστορία και προβολής της παράδοσης στις νέες γενιές. Στο χώρο εκτίθενται παραδοσιακές ενδυμασίες, προικιά, υφαντά, κοσμήματα και πλούσιο φωτογραφικό υλικό. (www.ilion.gr), (Δήμου Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015 - 2019, 2015: 194)

Εικόνα 36. Εκθετήριο Παραδοσιακής Λαϊκής Φορεσιάς

Πηγή: <http://www.ilion.gr/web/guest/politistikokentro>

Η ίδρυση του Δημοτικού Ιλίου έγινε στα 1985, αποτελώντας συνέχεια της «Μουσικής Σχολής του Δήμου Νέων Λιοσίων», η οποία είχε ήδη ιδρυθεί πριν από το 1975. Το Δημοτικό Ωδείο του Δήμου Ιλίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού, αποτελεί ένα πλήρως αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό οργανισμό, παρέχοντας τίτλους σπουδών που κατοχυρώνουν την επαγγελματική σταδιοδρομία των αποφοίτων του.

Τα τελευταία μάλιστα έτη έχει αυξήσει θεαματικά τα τμήματά του, καθώς το ενδιαφέρον των δημοτών του Ιλίου χρόνο με το χρόνο αυξάνεται. Η αύξηση αυτή είναι απόλυτα φυσιολογική, καθώς η συνεισφορά του Ωδείου είναι πολύτιμη, τόσο στη δημιουργική απασχόληση των παιδιών, όσο και στην επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση, όσων επιθυμούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους με την απόκτηση πτυχίου ή διπλώματος (<http://www.ilion.gr/web/guest/dimodeio>).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950, ιδρύεται η Φιλαρμονική του Δήμου Ιλίου. Σημαντικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν 30 χρόνια μετά, όταν στελεχώθηκε η Φιλαρμονική με διπλωματούχους μουσικούς, με αποτέλεσμα την ουσιαστική αναβάθμισή της.

Παράλληλα, ιδρύθηκε και η «Σχολή Μουσικής του Δήμου Νέων Λιοσίων» προσφέροντας νέους ορίζοντες στην μουσική παιδεία του Δήμου. Αρχικά, η Φιλαρμονική του Δήμου Νέων Λιοσίων συμμετείχε σε χορούς, παρελάσεις, στο Καρναβάλι, αλλά και σε πολλές άλλες εκδηλώσεις, ξεχωρίζοντας σαφώς από άλλες δημοτικές φιλαρμονικές της εποχής. Σήμερα, η Φιλαρμονική του Δήμου Ιλίου συνεχίζει να επιτελεί το σημαντικό έργο της, εκπαιδύοντας σπουδαιούς μουσικούς. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, ότι πρώην μαθητές της έχουν διακριθεί στα μουσικά γυμνάσια της χώρας, έχουν εισαχθεί στα τμήματα Μουσικών Σπουδών των ελληνικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και έχουν διαγράψει λαμπρή πορεία ως επαγγελματίες μουσικοί (<http://www.ilion.gr/web/guest/filarmoniki>).

Εικόνα 37. Φιλαρμονική Δήμου Ιλίου

Πηγή:<http://www.palmosnews.gr/35119/dimoi-attikis-perifereia/dimos-iliou/xaroumena-xristougenna-kefi-kai-diaskedasi-ston-dimo-iliou/>

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί το παλιό εργοστάσιο της Βιοφιάλ. Το εν λόγω εργοστάσιο γνώρισε την εγκατάλειψη για πολλά έτη σε ένα χώρο συνολικής έκτασης 5.000 τ.μ. Ο Δήμος Ιλίου, θέλοντας να αξιοποιήσει το χώρο οραματιζόμενος ένα κέντρο πολιτιστικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων και συνεδριακών εκδηλώσεων, διαδημοτικού χαρακτήρα, που τόσο έχει ανάγκη ολόκληρη η περιοχή, εξαγόρασε το σύνολο του χώρου (οικόπεδο και κτίσμα). Η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου του κτηρίου, θα δημιουργούσε ένα σημαντικό πνεύμονα πρασίνου και αναψυχής, σε μια αστική περιοχή ιδιαίτερα πυκνοδομημένη.

4.1.1 Προτάσεις ανάπλασης εργοστασίου

Άποψη μου είναι ότι ο χώρος 4,5 στρεμμάτων σε κεντρικό σημείο του Ιλίου όπου υψώνεται το παλιό αυτό εργοστάσιο, να μετατραπεί σε έναν πολυχώρο όπου θα φιλοξενεί πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα. Ειδικότερα, προτείνω τη δημιουργία χώρων βιβλιοθήκης, καφετέριας, γραφείων κοινωνικής πρόνοιας, αμφιθεάτρου και γυμναστηρίου. Οι προτάσεις αυτές αποσκοπούν στην αισθητική αναβάθμιση και στην αύξηση της τοπικής ελκυστικότητας. Επιπλέον, ευελπιστώ σε τόνωση της οικονομίας και αξιοποίησης των κοινωνικών υποδομών, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην προστασία και την αναβάθμιση του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος.

Εικόνα 38. Το παλιό εργοστάσιο τ

4.2 Αθλητικές εγκαταστάσεις

Ο Δήμος Ιλίου, έχει αυτοτελές τμήμα αθλητισμού και διαθέτει οργανωμένες αθλητικές εγκαταστάσεις για την υλοποίηση των προγραμμάτων του για όλες τις ηλικιακές ομάδες πολιτών. Το Τμήμα Αθλητισμού επιδιώκει να συμβάλλει στην προαγωγή των αθλημάτων, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στην προαγωγή του αθλητικού ιδεώδους. Στο Δήμο Ιλίου λειτουργούν 17 μονάδες αθλητισμού καλύπτοντας όλα τα αθλήματα και τις ανάγκες των δημοτών. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε το Α΄ κλειστό γυμναστήριο Ιλίου, με εγκαταστάσεις μπάσκετ, βόλεϊ και μπάδμιντον, τον αθλητικό χώρο Αλαμάνας με εγκαταστάσεις γηπέδων τένις, τον αθλητικό χώρο Χασιάς με εγκαταστάσεις γηπέδου ποδοσφαίρου.

Παράλληλα, λειτουργούν 2 δημοτικά Γυμναστήρια, (επί της οδού Φανουρίου και επί των οδών Παλατιανής και Ν. Ξυλούρη) με εξοπλισμό ηλεκτρονικών μηχανημάτων και μηχανημάτων μυϊκής ενδυνάμωσης, ενώ προγράμματα αθλητισμού πραγματοποιούνται σε σχολικές μονάδες του όπως του 2^{ου} , 3^{ου} , 4^{ου} δημοτικού σχολείου.

4.2.1 Προτάσεις αναβάθμισης αθλητικών εγκαταστάσεων

Λόγω έλλειψης αθλητικών εγκαταστάσεων για την ανάπτυξη αθλημάτων υγρού στίβου, η δημιουργία ενός ανοικτού ή κλειστού προπονητικού κολυμβητηρίου κρίνω ότι είναι αναγκαία. Από την αυτοψία μου εντός του Πάρκου Τρίτση όπου και βρίσκονται οι αθλητικές εγκαταστάσεις ποδοσφαίρου, παρατήρησα ότι υπάρχει μια αρκετά μεγάλη αναξιοποίητη έκταση. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο προτείνω μια τέτοιου είδους κατασκευή. Γενικά, η υδάτινη εκγύμναση δεν απευθύνεται μόνο στην νεανική ηλικία. Άνθρωποι όλων των ηλικιών έχουν ανάγκη μια τέτοιου είδους ενασχόληση από τη βρεφική μέχρι και την τρίτη ηλικία. Μία τέτοιου είδους εγκατάστασης κατά τη γνώμη θα εκτιμηθεί από τους κατοίκους του Ιλίου και θα προσελκύσει παραπάνω κόσμο στον χώρο του Πάρκου Τρίτση.

Εικόνα 40. Αθλητικές εγκαταστάσεις ποδοσφαίρου

4.3. Υποδομές – εγκαταστάσεις Υγείας

Στο Δήμο Ιλίου, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της προληπτικής ιατρικής, έχουν δημιουργηθεί 2 μονάδες Δημοτικών Ιατρείων στον Άγιο Νικόλαο και Άγιο Φανούριο. Οι εν λόγω μονάδες, είναι εξοπλισμένες με σύγχρονα μέσα, διαθέτουν μόνιμο ιατρικό προσωπικό καθώς και εθελοντές ιατρούς όλων των ειδικοτήτων. Παράλληλα, παρέχονται προγράμματα πρόληψης υγείας σε συνεργασία με το Εθνικό Ίδρυμα Ογκολογίας, την Ελληνική Πνευμονολογική Εταιρεία. Οι εξετάσεις στις μονάδες υγείας παρέχονται δωρεάν και ειδικότερα η πρωτοβάθμια ιατρική περίθαλψη καθώς και φάρμακα σε απόρους και άτομα που χρήζουν κοινωνικής προστασίας (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015: 177-178).

Επιπλέον, τον Ιούνιο του 2018, εγκρίθηκε η συμμετοχή του Δήμου Ιλίου στο πρόγραμμα «Επέκταση –αναβάθμιση υποδομών στις οποίες παρέχονται κοινωνικές υπηρεσίες» στο ΠΕΠ «ΑΤΤΙΚΗ» 2014- 2020 (Άξονας Προτεραιότητας 10, «Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας».

Ο συνολικός προϋπολογισμός για Δήμους με πληθυσμό πάνω από 60.000 κατοίκους ανέρχεται στα 100.000 ευρώ. Ο δήμος Ιλίου, μελετά την προμήθεια εξοπλισμού ενίσχυσης της παροχής υπηρεσιών των κοινωνικών δομών: ΚΑΠΗ,

Δημοτικά Ιατρεία και ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ, καθώς και εξοπλισμό για τη λειτουργία Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών του Δήμου (www.ilion.gr/c/ext/documents/get_file?mainid=20494).

Εικόνα 41. Δημοτικά Ιατρεία

Σημαντική είναι και η προσφορά του Δήμου αναφορικά με τη μέριμνα των ηλικιωμένων όπως και των εξαρτημένων ατόμων. Ειδικότερα, λειτουργούν (8) οκτώ Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) σε όλες της περιοχές του Δήμου, λόγω της ιδιαιτερότητας της φύσης αλλά και των κινητικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι με στόχο την προσβασιμότητα στις κοινωφελείς υπηρεσίες. Στόχος της υπηρεσίας είναι η κοινωνικοποίηση, η δραστηριοποίηση και η βελτίωση ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων (<http://www.ilionsocial.gr/el/ypiresies/entaksi-se-kapi>).

Εικόνα 42. Δ' ΚΑΠΗ Δήμου Ιλίου

Αναφορικά με την παροχή βοήθειας στα εξαρτώμενα άτομα το Συμβουλευτικό Κέντρο ΚΕΘΕΑ – Ίλιον δημιουργήθηκε έπειτα από αίτημα της τοπικής κοινωνίας. Αρχικά ξεκίνησε τη λειτουργία του πιλοτικά το 2013, για να ενισχυθεί, έναν χρόνο αργότερα με μία ακόμη ψυχολόγο λόγω των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών της ευρύτερης περιοχής, βελτιώνοντας έτσι τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Για τη σωστή και άρτια λειτουργία του Κέντρου, ο Δήμος έχει παραχωρήσει ειδικό χώρο μέχρι το 2020. Το Συμβουλευτικό Κέντρο ΚΕΘΕΑ «Εξέλιξις» ανταποκρινόμενο στα αιτήματα των συγγενών και των σημαντικών άλλων των εξαρτημένων, ανεξαρτήτως ηλικίας και καταγωγής, στα αιτήματα των εξαρτημένων από διαφορετικές ουσίες (αλκοόλ, χασίς, ηρωίνης ή άλλων ουσιών), σε όποια φάση κι αν βρίσκονται (πρώιμη, περιστασιακή, κατάχρηση) ή και άλλων εξαρτήσεων (τζόγος, διαδίκτυο) απέκτησε βασικό ρόλο στην τοπική κοινωνία, παρέχοντας ποιοτικές υπηρεσίες (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015: 180), (<http://www.ilionsocial.gr/el/domes/kethea>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΔΙΚΤΥΩΝ

5.1. Αστικό Οδικό Δίκτυο

Οι ραγδαίοι ρυθμοί ανάπτυξης της πόλης του Ιλίου, έχουν προκαλέσει μία σειρά προβλημάτων στους τομείς της συγκοινωνίας, της στάθμευσης, της κυκλοφορίας και του περιβάλλοντος. Αναλυτικότερα, λόγω των συσσωρευμένων εμπορικών δραστηριοτήτων στο κέντρο της πόλης, δημιουργείται κυκλοφοριακή συμφόρηση σε συνδυασμό με την ηχητική ρύπανση. Ο Δήμος Ιλίου μέσω των αξόνων της Λεωφόρου Χασιάς, Δημοκρατίας και Θηβών διασύνδεει την Αθήνα με τους βορειοδυτικούς δήμους της Δυτικής Αττικής.

Το 2015 έγινε η δημοπράτηση του έργου «Συντήρηση – Ανακατασκευή ασφαλοτάπητα οδών του Δήμου Ιλίου» από την περιφέρεια Αττικής με προϋπολογισμό 800.000,000 ευρώ το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Μεταφορών και Δικτύων. Παράλληλα, δημοπρατήθηκε το έργο που σχετίζεται με ανακατασκευή των πεζοδρομίων και του ασφαλοτάπητα της Αγ. Φανουρίου, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Τα παραπάνω έργα ολοκληρώθηκαν επιτυχώς και παραδόθηκαν το 2016 (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015: 134-135) .

5.2 Δίκτυο ποδηλατοδρόμου

Την περίοδο 2009 έως 2013, υλοποιήθηκε η κατασκευή ποδηλατοδρόμων στις οδούς: Αίαντος, Έκτορος, Α. Παναγούλη, Φιλοκτήτου και Λ. Θηβων, οι οποίοι έλαβαν χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αττική 2007- 2013»⁸ και από ίδιους πόρους της Περιφέρειας Αττικής. Ο Δήμος, στην προσπάθειά του να συμπορευτεί με τις διεθνείς αλλά και ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για το σχεδιασμό των νέων πόλεων, έβαλε το ποδήλατο στην καθημερινότητα των πολιτών, με σκοπό τη δημιουργία μίας πόλης όπου πρωτεύοντα ρόλο θα παίζουν τα μέσα μεταφοράς, το ποδήλατο, ο πεζός και όχι το αυτοκίνητο.

¹« Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής 2007-2013 είναι ένα από τα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία μαζί με τα 8 Τομεακά και τα 12 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας συγκροτούν το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007-2013. [...] Η χρηματοδότηση του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 ανέρχεται σε 3,561 δις. Ευρώ ενώ η Κοινοτική Συμμετοχή σε 2,438 δις Ευρώ και χρηματοδοτείται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)». : <https://2007-2013.espa.gr/el/pages/staticOPAttica.aspx>

Εικόνα 43. Δίκτυο ποδηλατοδρόμου (1)

Εικόνα 44. Δίκτυο ποδηλατοδρόμου (2)

Το δίκτυο ποδηλατοδρόμου του Δήμου Ιλίου αποτελείται σε δύο ποδηλατοδρόμους. Ο πρώτος αρχίζει από τη διασταύρωση των οδών Λ. Φυλής και Έκτορος και μέσω των οδών Έκτορος, Α. Παναγούλη, Φιλοκτήτου και Αίαντος καταλήγει στο Δημαρχείο του Ιλίου, ενώ ο δεύτερος ξεκινά από την διασταύρωση των οδών Ιδομενέως και Θηβών έως την οδό Μενελάου. Ήδη σχεδιάζεται η επέκταση με νέο δίκτυο ποδηλατοδρόμων που θα συνδέει το Ίλιον με τους όμορους Δήμους (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015: 136-137).

5.2.1 Προτάσεις

Όσον αφορά τον ποδηλατοδρόμο της οδού Θηβών είναι ότι πρέπει να επεκταθεί και να φτάσει μέχρι το τέλος της όπου συνδέεται με την Λ. Φυλής. Έτσι θα μπορούν οι ποδηλάτες να ευχαριστηθούν μια ακόμα μεγαλύτερη και ασφαλέστερη διαδρομή

καθώς εάν θέλουν στο σήμερα να συνεχίσουν την πορεία τους επί της οδού Θηβών θα υπάρχει κίνδυνος τραυματισμού. Ακόμα, επειδή πολλοί ποδηλάτες βγαίνουν και με τα σκυλιά τους βόλτα αυτή η επέκταση τους εξασφαλίζει μια πιο ασφαλή διαδρομή προς το Δημοτικό Πάρκο Σκύλων Ιλίου . Επίσης, θα υπάρχει μια πιο άνετη μετακίνηση προς το Αθλητικό Κέντρο Ραδιοφωνίας όπου υπάρχουν γήπεδα ποδοσφαίρου, τένις, μπάσκετ όπως και άπλετος χώρος για τρέξιμο.

Όσο για τον δεύτερο ποδηλατοδρόμο αν και εξυπηρετεί αρκετά όσους θέλουν να κινηθούν εντός του κέντρου του Ιλίου και καταλήγει στη Λ. Φυλής απέναντι από το Πάρκο Τρίτση, είναι αρκετά επικίνδυνη η προσέλευση εντός του πάρκου. Ενώ υπάρχει διάβαση και φανάρι, το πεζοδρόμιο είναι αρκετά ταλαιπωρημένο και φθαρμένο από τις καιρικές συνθήκες και τον χρόνο και σε πολλά σημεία οι ποδηλάτες αναγκάζονται είτε να κατέβουν από το ποδήλατο τους είτε να συνεχίσουν από τον δρόμο. Από δρόμο τον οποίο θα χαρακτήριζα αρκετά επικίνδυνο αλλά και ταχείας κυκλοφορίας. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, η πρότασή μου είναι ότι από τη στιγμή όπου ο ποδηλάτης περνάει απέναντι την Λ. Φυλής έτσι ώστε να κατευθυνθεί προς την είσοδο του πάρκου να χτιστεί ένας ποδηλατοδρόμος ή να υπάρξει η αποκατάσταση του πεζοδρομίου που οδηγεί προς αυτή.

Δίκτυα συγκοινωνιών –μεταφορών

Ο Δήμος Ιλίου συνδέεται συγκοινωνιακά με τη γραμμή 2 του Μετρό: « Ανθούπολη – Ελληνικό» μέσω των σταθμών Ανθούπολης και Αγίου Αντωνίου στο Δήμο Περιστερίου. Μάλιστα, προβλέπεται η επέκταση της γραμμής αυτής προς το Ίλιον αλλά και περιοχές όπως το Ζεφύρι, έως τον Προαστιακό.

Εκτός από το Μετρό το Ίλιον εξυπηρετείται με 2 τρόλεϊ και 20 αστικά λεωφορεία τα οποία καλύπτουν και τις γύρω περιοχές, (Πετρούπολη, Αγ. Αντώνιο, Πειραιά, Ανθούπολη).

Το 2014, η σύμβαση για την «Εκπόνηση συγκοινωνιακής μελέτης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων μετακίνησης των κατοίκων του Δήμου Ιλίου», η οποία έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΑΤΤΙΚΗ» στόχευε στη δημιουργία νέων δημοτικών συγκοινωνιακών γραμμών και στην αναδιάρθρωση των

υπαρχουσών γραμμών του ΟΑΣΑ (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015: 138-140).

Γενικά, από την αυτοψία αλλά και από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμά Περιόδου 2015-2019 παρατηρώ ότι ο Δήμος Ιλίου μέσα από το δίκτυο συγκοινωνιών που έχει υπάρξει αρκετά μεγάλο εύρος μετακίνησης σε όλο το λεκανοπέδιο. Δίνεται δυνατότητα μετακίνησης σε μετρό όπως αυτά της Αγίας Παρασκευής, του Αγίου Αντωνίου, της Ανθούπολης, της Αττικής αλλά και του σταθμού Λαρίσης. Όπως επίσης και σε γραμμές του ηλεκτρικού του Πειραιά, του Αγίου Νικολάου, του Αγίου Ελευθέριου και της Αττικής.

5.3.1 Πρόταση επέκτασης γραμμής συγκοινωνίας

Δεδομένου ότι καλύπτεται μεγάλο εύρος της Νοτιοδυτικής Αττικής η πρόταση μου είναι να δημιουργηθεί μία ακόμα γραμμή λεωφορείου η οποία θα εξυπηρετεί την μεταφορά των πολιτών από και προς τις περιοχές των Βόρειων Προαστίων. Κατά τη γνώμη η περιοχή του Ηρακλείου θα ήταν κατάλληλη. Με αφητηρία το Άγαλμα του Αγίου Φραγκίσκου επί της οδού Φυλής και τέρμα τον σταθμό του Ηρακλείου θα υπάρξουν αρκετοί άνθρωποι οι οποίοι θα εξυπηρετηθούν από αυτήν την διαδρομή. Με την αποβίβαση τους στον σταθμό του Νέου Ηρακλείου οι πολίτες μπορούν να μετακινηθούν με άνεση με τον ηλεκτρικό στις περιοχές των Βορείων Προαστίων όπως αυτές του Αμαρουσίου, του ΚΑΤ, της Πεύκης και της Κηφισιάς.

5.4 Δίκτυο Ενέργειας – Δημοτικός φωτισμός

Απαραίτητο εργαλείο για την ασφαλή μετακίνηση πεζών και τη ροή των οχημάτων αλλά και για τον περιορισμό της εγκληματικότητας και το μειωμένο κόστος της κατανάλωσης, καθίσταται ο φωτισμός σε δρόμους και κοινόχρηστους χώρους. Σύμφωνα με το «Φως στο μέλλον Επιτάχυνση της εξάπλωσης των καινοτόμων τεχνολογιών φωτισμού», της Πράσινης Βίβλου, «το μερίδιο της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνεται για φωτισμό ανέρχεται σε 19% σε παγκόσμιο επίπεδο και σε 14% στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καθώς στην Ευρώπη καταργούνται σταδιακά οι λαμπτήρες πυράκτωσης 2, πρέπει να αντικατασταθούν από νέες, ενεργειακά αποδοτικές και φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες φωτισμού». (COM, 2011:(889):2) Πρόκειται για τον πρωτοποριακό φωτισμό στερεάς κατάστασης (Solid State Lighting,

SSL) που βασίζεται σε φως εκπεμπόμενο από ημιαγώγιμα υλικά, τα οποία μετατρέπουν την ηλεκτρική ενέργεια σε φως.

5.4.1 Πρόταση αναβάθμισης ενεργειακού σχεδιασμού

Κατά τη γνώμη μου η υλοποίηση δράσεων, όπως για παράδειγμα την αναβάθμιση διαβίωσης και την ελαχιστοποίηση της φωτορύπανσης, η χρήση λαμπτήρων και φωτιστικών σωμάτων χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης, η εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος τηλεδιαχείρισης του δημοτικού φωτισμού καθίσταται στρατηγικής σημασίας για τον ενεργειακό σχεδιασμό του Δήμου Ιλίου.

5.5 Ύδρευση - Αποχέτευση ακαθάρτων

Το δίκτυο διανομής πόσιμου νερού στον Δήμο Ιλίου παρέχεται απευθείας από την ΕΥΔΑΠ, όντας επαρκές και καλύπτοντας τις ανάγκες των δημοτών. Αναφορικά με τη διαχείριση της αποχέτευσης ακαθάρτων, αυτή υπάγεται στο ευρύτερο λεκανοπέδιο της Αττικής. Πραγματοποιείται με ειδικούς αγωγούς που καταλήγουν στην περιοχή της Ψυττάλειας, αφού προηγηθεί ο βιολογικός καθαρισμός. Η ειδική επεξεργασία που συντελείται παράγει πρωτοβάθμια ιλύ, η οποία χρησιμοποιείται για την παραγωγή ενέργειας.

Το υπάρχον δίκτυο λυμάτων κατασκευάστηκε το 1980 από τον Δήμο Ιλίου, την ΕΥΔΑΠ και το ΥΠΕΧΩΔΕ και διαχειρίζεται τόσο τα βιομηχανικά απόβλητα, όσο και τα λύματα, καλύπτοντας πλήρως τις ανάγκες του πληθυσμού.

5.6 Δίκτυο συλλογής απορριμμάτων – ανακύκλωσης

Στον Δήμο Ιλίου, οι υπηρεσίες καθαριότητας βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα καθώς τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί ο μηχανολογικός του εξοπλισμός και έχουν ανανεωθεί τα δημοτικά οχήματα απορριμμάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως διαθέτει 3 απορριμματοφόρα ανακύκλωσης, 11 απορριμματοφόρα απορριμμάτων, 2 υδροφόρες και έναν αλατοδιανομέα.

Εικόνα 45. Απορριματοφόρο απορριμμάτων

5.6.1 Προτάσεις εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων

Αν και ο δήμος έχει τοποθετήσει τους νέας γενιάς κάδους οι οποίοι έχουν σύστημα βυθιζόμενης κάθετα διαβαθμισμένης συμπίεσης δεν είναι αρκετοί. Έχουν τοποθετηθεί σε δύο σημεία επί των οδών Μανάκη και Νέστορος και στην πλατεία Ρίμινι. Με γνώμονα ότι αυτοί οι ειδικοί κάδου συμπίεσης εξοικονομούν από 5 έως 8 φορές περισσότερο χώρο, γνώμη μου είναι να τοποθετηθούν και άλλοι τέτοιοι κάδοι. Από τα πρώτα σημεία όπου πιστεύω ότι χρειάζονται είναι στο σημείο της Πλατείας Αγαμέμνονος. Και πιο συγκεκριμένα στη διασταύρωση των οδών Αχιλλέως και Ελένης. Επιλέγω αυτό το σημείο καθώς υπάρχουν αρκετά μαγαζιά εστίασης όπου καθημερινά συγκεντρώνουν μεγάλο όγκο σκουπιδιών με αποτέλεσμα οι απλοί κάδοι να μην τον αντέχουν και τοποθετούνται εκτός.

Επιπροσθέτως, ένα ακόμα σημείο όπου κατά τη γνώμη μου είναι αναγκαίοι τέτοιοι κάδοι είναι επί της Λεωφόρου Δημοκρατίας στον χώρο όπου υπάρχουν καταστήματα όπως ο Σκλαβενίτης, τα Jumbo, τα Goody's κ.α.. Ως γνωστών, τέτοιων ειδών καταστήματα προσελκύουν αρκετό κόσμο και ο όγκος των σκουπιδιών που συσσωρεύονται είναι τεράστιος. Θεωρώ αναγκαία την τοποθέτηση ενός κάδου ανακύκλωσης και ενός απορριμμάτων έξω από το εστιατόριο Goody's και άλλο ένα τέτοιο ζεύγος κάδων έξω από τον Σκλαβενίτη.

Γενικά, αυτό που παρατήρησα είναι ότι λείπουν από πολλούς κάδους του Δήμου οι ημερομηνίες καθαρισμού τους. Η δυσοσμία από αρκετούς μάλιστα ήταν αρκετά

ενοχλητική. Αναγκαία είναι κατά τη γνώμη μου είναι ο τακτικός καθαρισμός τους μαζί με την ημερονιά όπου πραγματοποιήθηκε όπως επίσης και η αλλαγή όσων κάδων έχουν υποστεί φθορά λόγω καιρικών φαινομένων, βανδαλισμών, κακής συντήρησης κ.α..

5.7 Προτάσεις ανάδειξης πήλινου αγωγού ρωμαϊκών χρόνων

Με βάση τις ενέργειες και τα έργα υποδομών που πραγματοποιήθηκαν και είναι ακόμα εν εξελίξει, θα λέγαμε πως ο Δήμος Ιλίου δραστηριοποιείται έντονα στην ποιοτική αλλά και οικονομική αναβάθμιση της περιοχής, σεβόμενο το περιβάλλον και τους κατοίκους. Ωστόσο με τη σειρά μας, θέλοντας να ενισχύσουμε το εγχείρημα αυτό, παραθέτουμε σειρά από προτάσεις προτείνοντας εναλλακτικούς τρόπους αξιοποίησης της ευρύτερης περιοχής του Δήμου και αφορούν στην ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου, στο Πάρκο Τρίτση, και στην αξιοποίηση χώρων – κτισμάτων του Ιλίου.

Ειδικότερα, στην αρχή της οδού Μπίμπιζα στην πλατεία Ιλίου, παράλληλα του ρέματος της Εσχατιάς, βρίσκεται ένας πήλινος αγωγός των ρωμαϊκών χρόνων, ο οποίος αποτελούσε τμήμα ενός ευρύτερου δικτύου (βλ. εικόνα 49). Ο αγωγός υπήρξε ζωτικής σημασίας για τους κατοίκους του Χολαργού και των Ευρυπιδών. Συνδέεται με δύο φρεάτια και για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκαν πήλινες πεταλόσχημες κεραμίδες. Δυστυχώς, η σημερινή του εικόνα δεν είναι καθόλου ελκυστική, καθώς ο χώρος είναι ακάλυπτος και χωρίς φύλαξη με ένα ψεύτικο κατασκευασμένο υπόστεγο, το οποίο προδίδει πως κάτι σημαντικό υπάρχει στο σημείο. Εντός του χώρου των ευρημάτων, βρίσκονται σκουπίδια, ενώ τα ευρήματα κινδυνεύουν από βανδαλισμούς καθώς είναι εκτεθειμένα και χωρίς φύλαξη.

Εικόνα 49. Πήλινος αγωγός ρωμαϊκών χρόνων

Σαφέστατα, το σημείο μπορεί να αξιοποιηθεί και να προβληθεί σε σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο. Πρόταση μας είναι να διαμορφωθεί περιμετρικά ένα μικρό πάρκο, στο σημείο της υπαίθριας ανεκμετάλλευτης έκτασης που αυτή τη στιγμή χρησιμοποιείται ως παρκινγκ. Παράλληλα, το υπόστεγο θα πρέπει να επενδυθεί με γυάλινη κάλυψη, ως προστασία και φύλαξη του χώρου. Η δημιουργία της πλατείας με καθίσματα, θα αποτελέσει πόλο συγκέντρωσης των κατοίκων, αλλά και ανάδειξης του χώρου και της ιστορίας του. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τη δημιουργία μιας νοητής πορείας – διαδρομής σε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους και τα αξιοθέατα της περιοχής, σε συνεργασία με το ΥΠΟΟΑ, θα αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες, αναδεικνύοντας την αρμονική συνύπαρξη παρελθόντος και παρόντος. Η παραπάνω πρόταση, χρίζει ειδικής μελέτης και σίγουρα απαιτούνται κονδύλια για την δημιουργία ειδικών πινακίδων που θα σηματοδοτούν την πορεία – περιήγηση στους αρχαιολογικούς χώρους, τον κατάλληλο φωτισμό για την ανάδειξή τους, τις ειδικές πινακίδες που αναλύουν και δίνουν στοιχεία για τα αξιοθέατα κτλ.

5.8 Προτάσεις αναβάθμισης του Πάρκου Τρίτση

Αναφορικά με το Πάρκο Τρίτση, οι ενέργειες, οι οποίες κρίνουμε πως είναι σημαντικό να γίνουν για τη βελτιστοποίηση των συνθηκών λειτουργίας του, σχετίζονται με τέσσερις τομείς . Ο πρώτος σχετίζεται με το περιβάλλον και την οικολογία, ο δεύτερος με την περιβαλλοντική και οικολογική εκπαίδευση, ο τρίτος με τον πολιτισμό –αθλητισμό – ψυχαγωγία και ο τέταρτος με την οικονομική βιωσιμότητα του Πάρκου.

Αναλυτικότερα, η βασική χρήση του Πάρκου οφείλει να είναι το υψηλό και πυκνό πράσινο, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις τοπικές συνθήκες και να συμβάλει αποτελεσματικά στην περιβαλλοντική και αισθητική αναβάθμιση της περιοχής. Επομένως, το υπάρχον πράσινο χρειάζεται να διατηρηθεί και να εμπλουτιστεί με καινούργιο, ώστε οι όποιες δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα στο Πάρκο, όπως βόλτες με ποδήλατα, περίπατοι, να διεξάγονται σε ένα πράσινο περιβάλλον. Παράλληλα, χρειάζεται και η ανάπτυξη χαμηλού πρασίνου, για λειτουργικούς λόγους αλλά και αισθητικούς. Η οικολογική διάσταση σχετίζεται με την ενεργειακή αυτονομία που πρέπει να αποκτήσει το Πάρκο, χρησιμοποιώντας ήπιες πηγές ενέργειας, όπως ανεμόμυλοι, νερόμυλοι και συλλέκτες ηλικάκης ενέργειας. Επιπλέον, η δημιουργία ενός οικολογικού κτήματος με ζώα της ελληνικής υπαίθρου (κότες, πρόβατα) θα έχει σαφώς τόσο οικολογική όσο και εκπαιδευτική διάσταση.

Η περιβαλλοντική –οικολογική εκπαίδευση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό για την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης. Το Πάρκο Τρίτση μπορεί να αποκτήσει ένα Περιβαλλοντικό Κέντρο Έρευνας και Εκπαίδευσης το οποίο θα συνεργάζεται με όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και θα αναλάβει τη συνεχή παρακολούθηση, καταγραφή και αξιολόγηση του περιβάλλοντος της Δυτικής Αθήνας.

Επιπλέον, ο Πύργος της Βασιλίσσης αποτελεί αναμφισβήτητο πόλο έλξης των επισκεπτών. Κρίνουμε σκόπιμο, να δημιουργηθεί ένα Μουσείο, όπου θα παρουσιάζονται η ιστορία του χώρου, οι σύγχρονες εναλλακτικές τεχνολογίες για το περιβάλλον και οι παραδοσιακές μέθοδοι επεξεργασίας των γεωργικών προϊόντων.

Ο τομέας του πολιτισμού – αθλητισμού και ψυχαγωγίας μπορεί να αναδειχθεί με ποικίλους τρόπους. Αρχικά, μπορούν να αξιοποιηθούν οι εγκαταστάσεις για τη δημιουργία κήπων περιπέτειας για μικρούς και μεγάλους, λειτουργία θερινού σινεμά,

όπως στην περίπτωση του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος. Επίσης, η δημιουργία ποδηλατόδρομου, αθλητικών πεζοδρομίων και χώρων για υπαίθριες εκδηλώσεις πολιτισμού από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, θα συμβάλει σε αυτή την προσπάθεια. Παράλληλα, η αξιοποίηση του τερματικού σταθμού του τραίνου με την εγκατάσταση συρμού στις ήδη υπάρχουσες γραμμές θα αποβεί ιδιαίτερα ωφέλιμη και ψυχαγωγική για τους επισκέπτες.

Τέλος, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα θεματικό πάρκο Μυθολογίας, το οποίο όχι μόνο θα προσφέρει ψυχαγωγία αλλά θα λειτουργήσει εκπαιδευτικά για μικρούς και μεγάλους, αξιοποιώντας το φυσικό χώρο και δημιουργώντας ειδικές κατασκευές, όπου ο επισκέπτης θα έπρεπε να συμμετέχει διαδραστικά στην επίλυσή γρύφων, σε αγώνες ταχύτητας, κτλ. Για όλα τα παραπάνω, χρειάζεται βέβαια να υπάρξουν και ειδικοί χώροι εστίασης και συνάθροισης εκδηλώσεων.

Η βιωσιμότητα του πάρκου αναμφισβήτητα εξαρτάται από την αξιοποίηση των υποδομών του αλλά και από την εισροή εσόδων, χωρίς αυτό να σημαίνει πως στο βωμό του κέρδους δε θα λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις λειτουργίας των χρήσεών του. Πηγή εσόδων θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα ενοίκια των χώρων εστίασης, το εισιτήριο του τραίνου, το Μυθολογικό πάρκο και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Εκπαίδευσης. Ακόμα, η ενοικίαση ποδηλάτων θα εξυπηρετούσε και την κίνηση των επισκεπτών στην έκταση του πάρκου και θα απέφερε συγχρόνως κάποια οικονομική βοήθεια. Σημαντική όμως είναι και η συνεργασία με χορηγούς υπό συγκεκριμένες προδιαγραφές.

Ιδιαίτερης όμως σημασίας χρήζει και η αξιοποίηση των υδάτινων πόρων. Οι υδάτινοι πόροι του Πάρκου χρειάζονται προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη. Θεμιτή θα ήταν η απορρόφηση των οργανικών αποβλήτων στα υδατικά οικοσυστήματα, δεδομένου ότι υπάρχουν υδρόβια φυτά που έχουν την ιδιότητα να λειτουργούν ως φίλτρα, όπως το βούρλο και το κοινό ψαθί, τα οποία απορροφούν πολλά από τα νιτρικά άλατα και, λόγω των μικροοργανισμών που αναπτύσσονται γύρω από τις ρίζες τους, πολλοί από τους παράγοντες ρύπανσης στα απόβλητα μεταβολίζονται. (Beckman, Δημούδη, Κομνίτας, Κοσμάκη, & Μπελαβίλας, 2001:209-210). Για παράδειγμα, στη λίμνη Κωρυκεία, οι επιπλέουσες μάζες καλαμιών, θα μπορούν να απομακρυνθούν για την ανάδειξη και την προστασία της.

Επιπλέον, η αρνητική στέψη του καναλιού που συνδέει τις λίμνες είναι ένα πρόβλημα για τα αμφίβια της λίμνης, όπως τα βατράχια, καθώς δεν μπορούν εύκολα να απομακρυνθούν από εκεί. Τα τεχνητά στοιχεία νερού μπορούν να συγκρατήσουν ή να διοχετεύσουν το εποχικό νερό, εφόσον σχεδιαστούν κατάλληλα. Αναφορικά με τη λίμνη Μελία, χρειάζεται να ανυψωθεί και το μεγαλύτερο βάθος που θα έπρεπε να έχει, θα βοηθούσε στο να «βυθιστούν» τα υπερυδατικά φυτά και να γίνει ευχάριστη και για τους επισκέπτες.

Η σοβαρή ανησυχία, όμως, αφορά στην τροφοδότηση νερού των λιμνών με νερό, καθώς τους θερινούς μήνες υπάρχει μεγάλη ανάγκη τροφοδότησής τους, διότι αυτή τελικά πραγματοποιείται κυρίως από τις βροχοπτώσεις. Υπάρχουν, βέβαια και δύο γεωτρήσεις του δήμου Ιλίου, οι οποίες επηρεάζουν τον υδροφόρο ορίζοντα της περιοχής και τα αποθέματά του. Μάλιστα, η παροχή της μίας γεώτρησης οδηγείται στη δεύτερη λίμνη, γι' αυτό η λίμνη Μελία δεν υπάρχει πια και έχει πνιγεί από τα καλάμια. Η παροχή του νερού έχει μειωθεί τον τελευταίο χρόνο λόγω του εγκιβωτισμού τμήματος του γειτονικού ρέματος της Εσχατιάς, και της μη εφαρμογής περιβαλλοντικής μελέτης του έργου. Χρειάζεται επομένως μια εκ νέου μελέτη προκειμένου να αξιοποιηθεί η λίμνη αυτή.

Παράλληλα, στην αρχική μελέτη κατασκευής των λιμνών είχε προταθεί η εγκατάσταση «ανοιχτού» βιολογικού καθαρισμού, για την επεξεργασία και ανακύκλωση των υγρών λυμάτων της γειτονικής αστικής περιοχής, ώστε το επεξεργασμένο νερό και τα στερεά υποπροϊόντα να χρησιμοποιούνταν για την άρδευση και τη λίπανση των καλλιεργειών του Πάρκου. Η εγκατάσταση αυτή δεν έγινε ποτέ ενώ θα μπορούσε να είχε λύσει το πρόβλημα της τροφοδότησης.

Μια άλλη πρόταση αφορά στα τα υπολείμματα των μονάδων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας επεξεργασίας και φρέσκα οργανικά στερεά τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν ενεργειακά για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή με τη μέθοδο της κομποστοποίησης για την παραγωγή λιπασμάτων ή βελτιωτικών εδάφους. (Μενούνου, 2017:26-30)

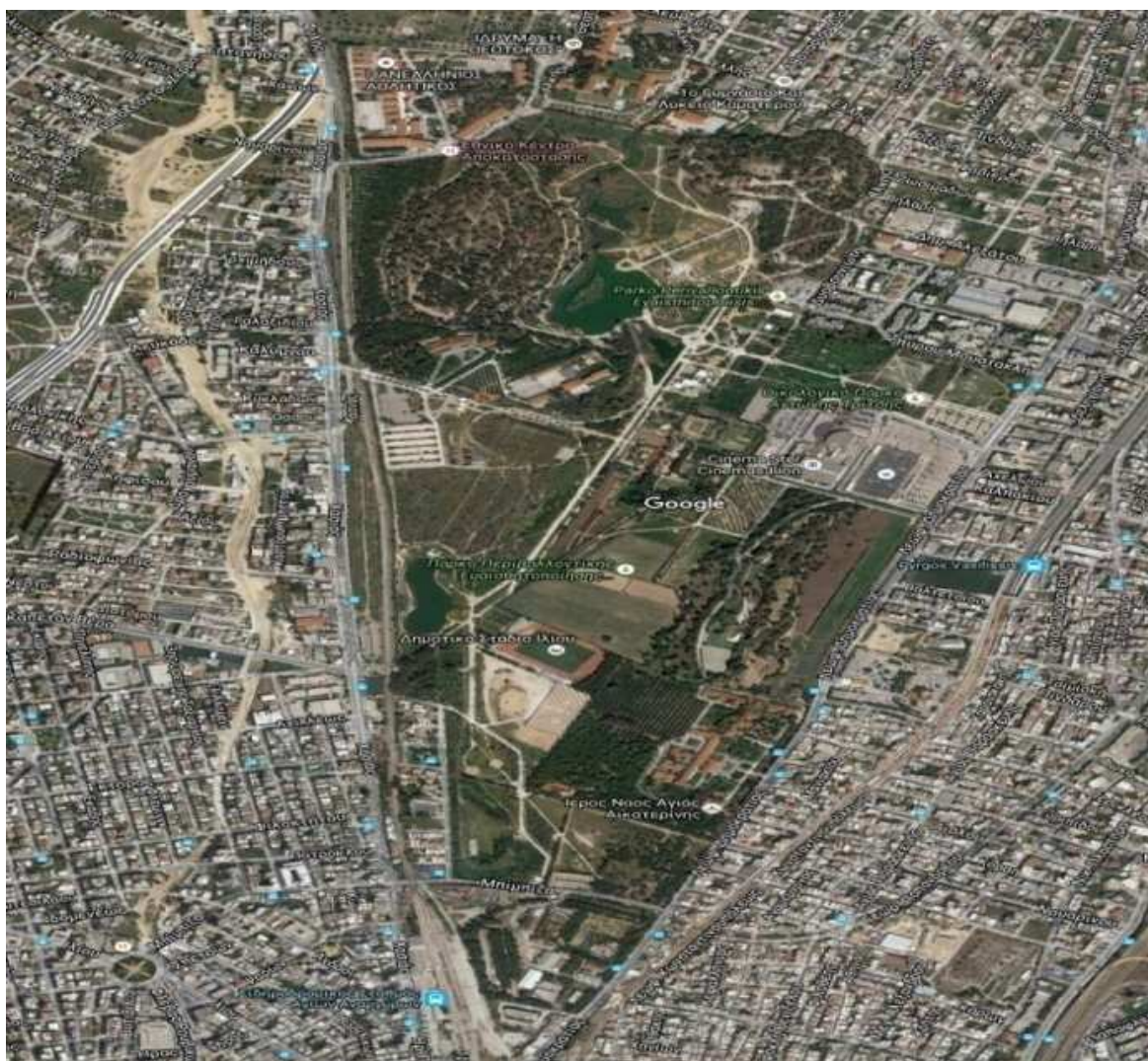
Τέλος, καλό θα ήταν να υπάρξει κάποιο είδος σήμανσης και γνωστοποίησης, όχι μόνο Πάρκου Τρίτση αλλά και όλων των πράσινων χώρων της Αθήνας στα πλαίσια μιας προσπάθειας να συνειδητοποιήσουμε τη σημασία τους και να αποτελούν μέρος της καθημερινότητάς μας. Ειδικές πινακίδες με πληροφοριακό υλικό για τα είδη

δέντρων και βλάστησης και των θετικών συνεπειών τους στο οικοσύστημα αλλά και στην πόλη με μία παράλληλη αναφορά στις αρνητικές συνέπειες από την έλλειψη πρασίνου, ή την έλλειψη σεβασμού από τον άνθρωπο (Χατζηπέτρου, Χριστίδου, & Χριστοφοράκη, 2009: 115 -121).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΡΓΩΝ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Αποτίμηση υποδομών έργων – Αξιολόγηση

Αναμφισβήτητα, ο Δήμος Ιλίου με βάση την παραπάνω παρουσίαση, έχει υλοποιήσει μία σειρά έργων με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και την ανάπτυξη του δήμου. Σε αυτή τη διαδικασία, υπήρχαν αρκετές αντιξοότητες, σχετιζόμενες τόσο με απουσία χρηματοδότησης ή την κακή διαχείριση της, όσο και με έλλειψη σωστής μελέτης και υλοποίησης των έργων που βρίσκονταν σε εξέλιξη. Οι περιπτώσεις του Πάρκου Τρίτση, και του παλαιού εργοστασίου της ΒΙΟΦΙΑΛ, αποτελούν τέτοια παραδείγματα. Ωστόσο, το πρόσημο που λαμβάνει ο Δήμος είναι θετικό, καθώς μέσα σε σειρά ετών από κυρίως από το 2011 και μετά, αξιοποίησε τη συγχρηματοδότηση του ΕΣΠΑ «2007- 2013», για έργα τα οποία υλοποιήθηκαν την περίοδο 2011-2014.

Εικόνα 47. Χάρτης περιοχής έρευνας του Δήμου Ιλίου

Πηγή: <http://www.parkotritsis.gr/ypostiriko-yliko-gia-ekpaideytikes-episkepseis-sxoleiwn/>

Ενδεικτικά αναφέρουμε, τη δημιουργία βρεφονηπιακού και παιδικού σταθμού όπως και την εξοικονόμηση ενέργειας με την ενεργειακή αναβάθμιση κτηριακών εγκαταστάσεων (Δήμος Ιλίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015:204–206). Παράλληλα, έχει υλοποιηθεί η εκ νέου πιστοποίηση και η λήψη σήματος καταλληλότητας για είκοσι δύο (22) Παιδικές χαρές του Δήμου Ιλίου, η τοποθέτηση 265 φωτιστικών σωμάτων εξοικονόμησης ενέργειας (LED) σε ένα μεγάλο τμήμα της περιοχής Μιχελή, που περικλείεται από τις οδούς Συρράκου, Πετρουπόλεως Ελαιών και Πωγωνίου και η διευθέτηση του ρέματος Εσχατιάς, στα όρια του Δήμου Ιλίου,

μήκους 2 χλμ., σύμφωνα με τα στοιχεία της ιστοσελίδας του Δήμου (<http://www.ilion.gr/web/guest/ergaypo>).

Επιπλέον βρίσκονται σε εξέλιξη τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας στο Δήμου Ιλίου, οι εργασίες για την ανέγερση του Πολυδύναμου Βιοκλιματικού Κέντρου για την ανάπτυξη Δομών Κοινωνικής Φροντίδας Μονάδας Φροντίδας Ηλικιωμένων και το έργο διευθέτησης του Ρέματος Φλέβας (σκέπασμα υπολοίπου τμήματος) από τον Κόμβο Ιλίου έως την Ανδρέα Παπανδρέου (ρέμα Αλφειού), καθώς και η κατασκευή του αντλιοστασίου στη συμβολή των οδών Φλέβας και Ανδρέα Παπανδρέου (<http://www.ilion.gr/web/guest/ergaypo>).

Τέλος, προγραμματίζονται η ανακατασκευή οδών Δήμου Ιλίου, 3 παιδικών χαρών και της πλατείας Δασκάλας, η ανάπλαση της Λεωφόρου Αγ. Νικολάου, η κατασκευή των παραρεμάτιων αγωγών στο Ρέμα Εσχατιάς και η μετασκευή υφιστάμενου κτιρίου σε παιδικό σταθμό στο πάρκο Φοινίκων του Δήμου Ιλίου (<http://www.ilion.gr/web/guest/ergaypo>).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να δρομολογηθεί και μια νέα μελέτη και στρατηγική για την ανάπτυξη του Δήμου που θα είναι συμβατή με τις απαιτήσεις τις εποχής. Η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, κτηριακών εγκαταστάσεων, αρχαιολογικών και υπαίθριων χώρων καθίσταται αναγκαία για την αειφόρο ανάπτυξη. Οι προτάσεις που ακολουθούν στην επόμενη ενότητα, έχουν σαν στόχο να ανταποκριθούν σε αυτή την προσπάθεια.

Εικόνα 48. Χάρτης περιοχής έρευνας του Δήμου Ιλίου

Όπως ήδη αναφέραμε, κρίνονται απαραίτητες στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, οι δράσεις και τα μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας μηδενικού και χαμηλού κόστους. Ήδη ο Δήμος έχει στραφεί σε αυτή την κατεύθυνση με την αντικατάσταση παλαιών λαμπτήρων. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική κρίση, εικάζεται πως ενδεχομένως να υπάρξει μία οπισθοχώρηση στην υιοθέτηση μέτρων και επενδύσεων εξοικονόμησης ενέργειας παρά τα άμεσα οικονομικά οφέλη από τους μειωμένους λογαριασμούς ενέργειας. Για αυτόν τον λόγο, ο Δήμος χρειάζεται να παρέμβει άμεσα, ανοίγοντας μια σειρά διαλόγων και δράσεων ώστε να προωθήσει μία αντίληψη εξοικονόμησης, ΑΠΕ και μείωσης των εκπομπών CO₂ που θα οδηγήσει στην υιοθέτηση μέτρων σχετικών με τους στόχους του Συμφώνου των Δημάρχων με το μικρότερο δυνατό κόστος. Έτσι, θα προβληθούν τα οφέλη από την αντικατάσταση των συμβατικών οχημάτων με οχήματα υβριδικά ή εναλλακτικού καυσίμου, η έννοια της αειφόρου κινητικότητας (μέσα μαζικής μεταφοράς, ποδήλατο, περπάτημα) ειδικά σε σχέση με τα έργα που προωθούνται ή θα προωθηθούν από το Δήμο ή άλλους φορείς. (Δήμος Ιλίου, Σχέδιο δράσης για την αειφόρο ενέργεια, 2011:59-60)

Αναφορικά με την αξιοποίηση χώρων στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου οι προτάσεις μας σχετίζονται άμεσα με τις τελευταίες εξελίξεις που αφορούν κτήρια και χώρους του Ιλίου. Ειδικότερα, στις αρχές του 2018, οι έντεκα δήμαρχοι από περιοχές όπως το Περιστέρι, το Ίλιον, τη Φυλή, την Πετρούπολη, τον Ασπρόπυργο, αλλά και το Αιγάλεω συναντήθηκαν με τον Υπουργό Παιδείας Κώστα Γαβρόγλου, ορίζοντας τη στήριξη στο εγχείρημα του νέου Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Ο Δήμος Ιλίου προτίθεται να παραχωρήσει χώρους στο Πάρκο «Αντώνη Τρίτση». Στο πλαίσιο της αναβάθμισης της δυτικής Αττικής και με γνώμονα την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, ο Δήμος θα έχει τη δυνατότητα ακόμη και να παρέχουν τεχνογνωσία σε νέα γνωστικά αντικείμενα που θα δημιουργηθούν. Αυτό το εγχείρημα επομένως και η υλοποίησή του, μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να επιφέρει, συμβάλλοντας στην ποιτική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. (<https://www.news247.gr/paideia/panepistimio-dytikis-attikis-me-ktiria-sto-parko-tritsi-kai-oromisthiouy-apo-dimoys.6572833.html>)

Η αξιοποίηση ενός άλλου χώρου για το Ίλιον είναι αυτή του Σταθμού Μεσαίων Κυμάτων Ραδιοφωνίας. Αξίζει να σημειωθεί πως ο χώρος των εγκαταστάσεων του

Σταθμού των Μεσαίων Κυμάτων της Ραδιοφωνίας στο Ίλιον, έχει ανακηρυχθεί από το ΥΠΠΟΑ Διατηρητέο Μνημείο Τεχνολογικού Πολιτισμού από το 1999. Στα μέσα του 2018, η ΕΡΤ, από κοινού με τα υπουργεία Ψηφιακής Πολιτικής και Οικονομίας, ανέλαβαν να μεταμορφώσουν τον χώρο και να τον επιστρέψουν στους κατοίκους του Ιλίου και στο κοινό, δημιουργώντας ένα Πάρκο - Μουσείο Ραδιοφωνίας, αξιοποιώντας τον ιστορικό τεχνολογικό πλούτο, βιομηχανικό μνημείο της εποχής πριν τον πόλεμο, και διαμορφώνοντας τον περιβάλλοντα χώρο, για υπαίθριες μουσειακές διαδρομές με τοποθετημένα εκθέματα. Όπως, για παράδειγμα, τα δύο πρώτα βαν της Ραδιοφωνίας, από το 1968 και 1969, που θα συντηρηθούν και θα ανοιχτούν ώστε να τα επισκέπτεται ο κόσμος και να βλέπει το εσωτερικό τους.

Ο χώρος προβλέπεται να παραδοθεί στο κοινό το 2020 και θα αναπτύσσει δραστηριότητες όπως εκπαιδευτικά προγράμματα – επισκέψεις, λειτουργία Σχολής Ραδιοφωνίας για ειδικές ομάδες πληθυσμού, εκθεσιακό χώρο και ψηφιακές αναπαραστάσεις (εικονικό μουσείο), συναυλίες και happenings στον περιβάλλοντα χώρο. Παράλληλα, προβλέπονται διάφορα event σε συνεργασία με το Πάρκο Τρίτση και ήπιες εμπορικές χρήσεις (π.χ. καφέ - αναψυκτήριο), που θα καλύπτουν μέρος του λειτουργικού κόστους του (Νταρζάνου, 2018).

Κλείνοντας τι παραπάνω προτάσεις δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την αξιοποίηση της Βίλας Κωνσταντινίδη. Το αρχοντικό αποτέλεσε τμήμα της γεωργικής εταιρείας «Ε. και Α. Μανούσος & Κ. Σταυρίδης», η οποία περιλάμβανε τη πτηνοτροφικές και κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις και δραστηριοποιήθηκε από το 1932 μέχρι την έναρξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Οι μαρτυρίες αναφέρουν πως φιλοξενήθηκαν στη Βίλα κατά την περίοδο της Κατοχής αντάρτες, κατά την μετακίνησή τους από την Αθήνα στην Πάρνηθα, ενώ στην περίοδο της χούντας, διωκόμενοι αγωνιστές βρήκαν καταφύγιο στο χώρο. Το κτίριο διαθέτει έναν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα που συνδυάζει ελληνικά και κεντροευρωπαϊκά στοιχεία, με έντονα επικλινείς ξύλινες στέγες πλαισιωμένες με έντονα διακοσμητικά μοτίβα στους τοίχους, περσιδωτά ξύλινα κουφώματα. Το 2001, το οίκημα όσο και το οικόπεδο πέρασαν στην κυριότητα του Δήμου Ιλίου με απευθείας αγορά με στόχο να αναπαλαιωθεί και να λειτουργήσει σαν χώρος πολιτισμού. Δυστυχώς έχουν περάσει 17 ολόκληρα χρόνια και η Βίλα παραμένει αναξιοποίητη και καμιά ενέργεια αποκατάστασης δεν έχει πραγματοποιηθεί. Χαρακτηριστικό είναι πως εμπρός από το διατηρητέο κτίριο έχει ανεγερθεί σκελετός οικοδομής που σήμερα είναι

εγκαταλελειμμένος, ο οποίος προσβάλλει το χώρο με την αισθητική και τον όγκο του και του οποίου η νομιμότητα οφείλει να ελεγχθεί (ΠΚΣΑ, 2007: 135-136).

Το Μάιο του 2018 αποφασίστηκε να υποβληθεί εκ νέου αίτημα προς το Υπουργείο Πολιτισμού για τον χαρακτηρισμό της Βίλας Κωνσταντινίδη ως νεότερο μνημείο από το Δημοτικό συμβούλιο. Αυτή το αίτημα κρίθηκε αναγκαίο, καθώς αφενός θα διασωθεί η ταυτότητα του χώρου και αφετέρου θα αποφευχθεί οποιοδήποτε εγχείρημα γκρεμίσματος της Βίλας και της κατασκευής ενός αντιγράφου στο χώρο της. Αναμφισβήτητα, η κατάλληλη διαμόρφωση του κτηρίου εσωτερικά και εξωτερικά και η εφαρμογή της νέας του χρήσης, ως εκθεσιακός χώρος και μουσειακός χώρος θα επιφέρει ποιοτική αναβάθμιση στην περιοχή. (<http://www.allileggya-poli.gr/5767>).

Εικόνα 50. Η Βίλα Κωνσταντινίδη

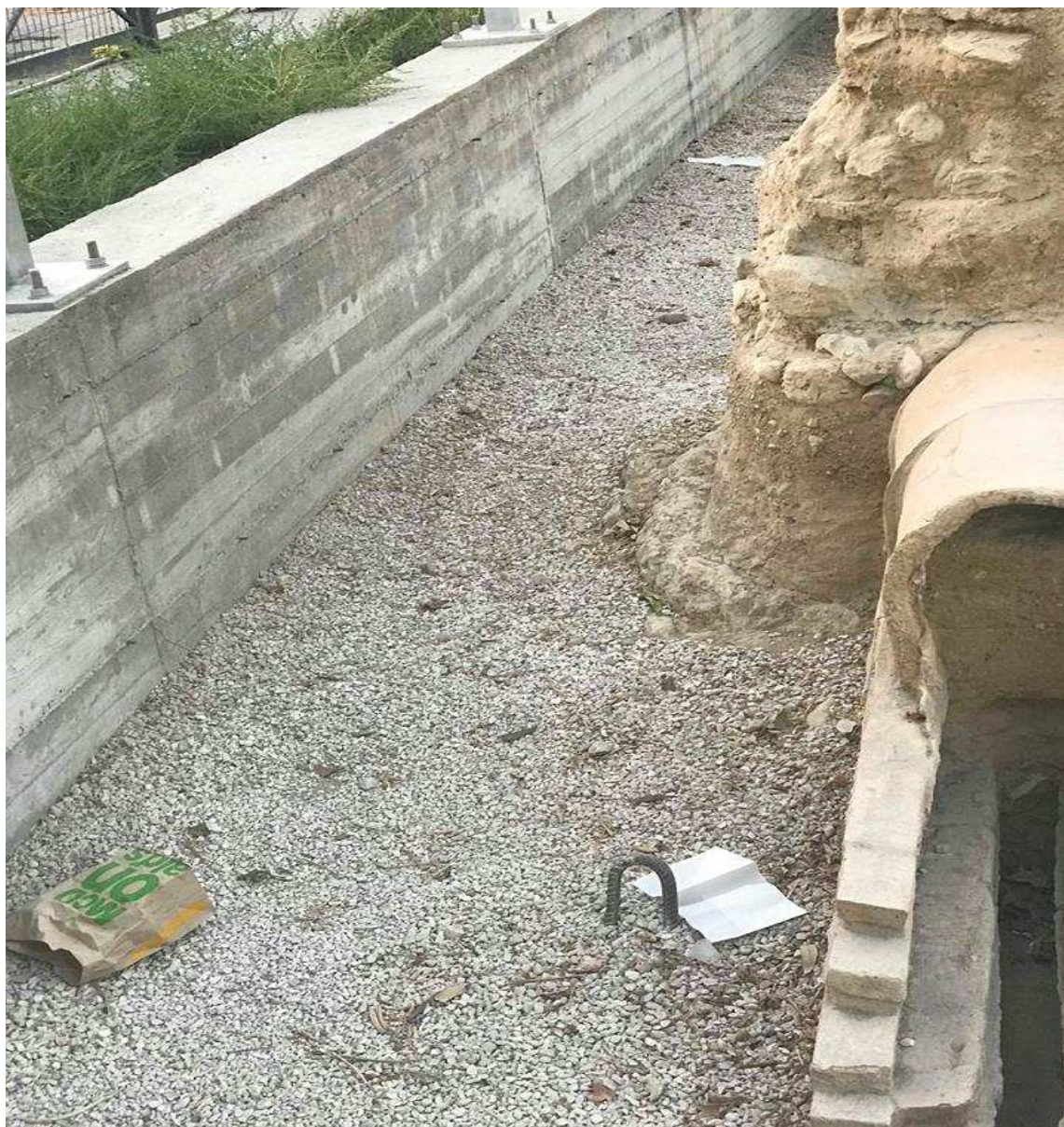
Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί προϋπόθεση για μια βιώσιμη πόλη. Η προστασία του περιβάλλοντος οφείλει να συμβαδίζει με κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια και δραστηριότητα. Σε ένα κατοικημένο και σωστά δομημένο περιβάλλον πρέπει να υπάρχει συνεχής ανάπτυξη και βελτίωση ούτως ώστε να είναι φιλικό στον άνθρωπο και ελκυστικό. Στο Δήμο Ιλίου καταβάλλονται αξιόλογες προσπάθειες για τη

διατήρηση της ήδη υπάρχουσας ικανοποιητικής ποιότητας ζωής, αλλά και για την αναβάθμισή της, ενώ η ύπαρξη του επιχειρησιακού προγράμματος δράσης συντελεί στην ανάπτυξη και καλή λειτουργία του Δήμου. Ευελπιστούμε πως οι παραπάνω προτάσεις με τη σωστή μελέτη και τον κατάλληλο στρατηγικό σχεδιασμό θα αναδείξουν την ποιότητα και τη φυσιογνωμία του Δήμου.

Παράρτημα Πινάκων

Πίνακας 1. Ακάλυπτος αρχαιολογικός χώρος στο ρέμα Εσχατιάς

Πίνακας 2. Σκουπίδια εντός του αρχαιολογικού χώρου.

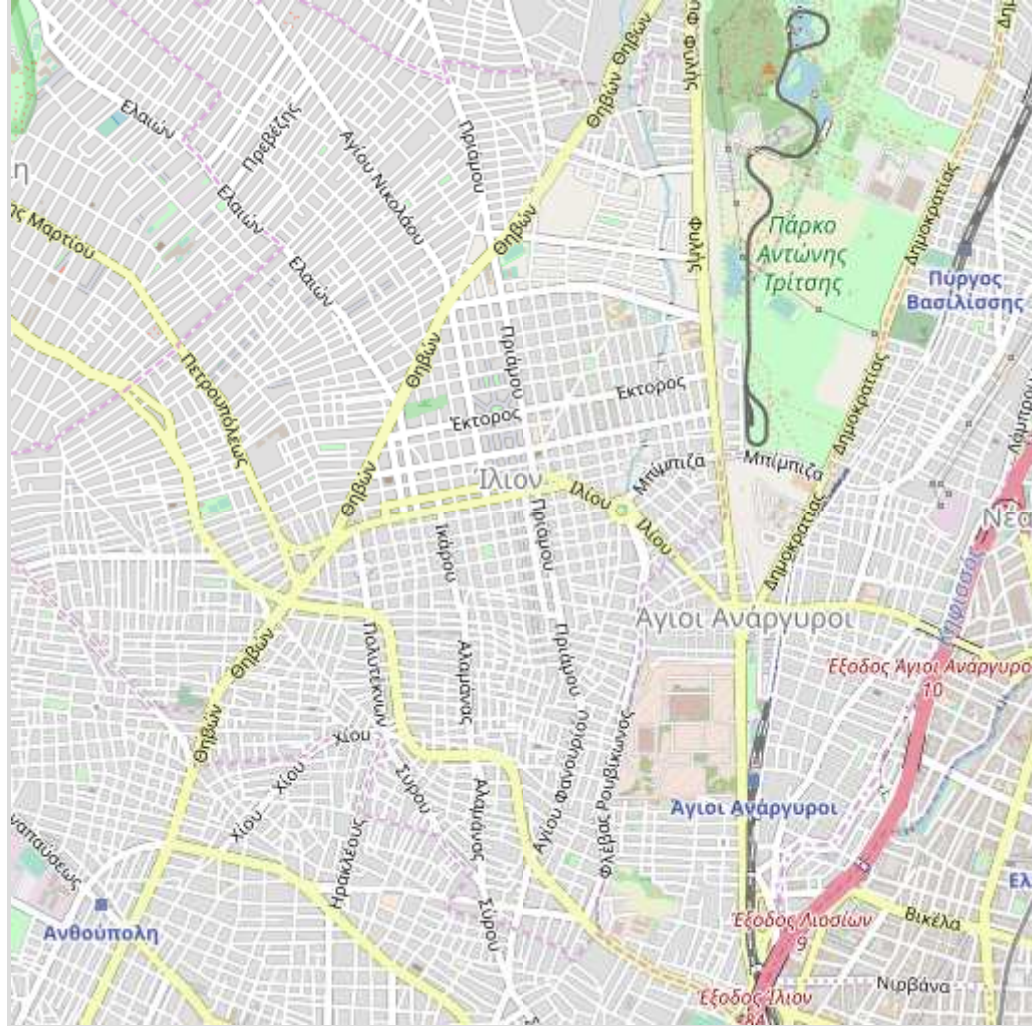
Πίνακας 3. Εικόνες εγκατάλειψης Πάρκου Τρίτση - λεπτομέρεια σιδηροδρομικές ράγες

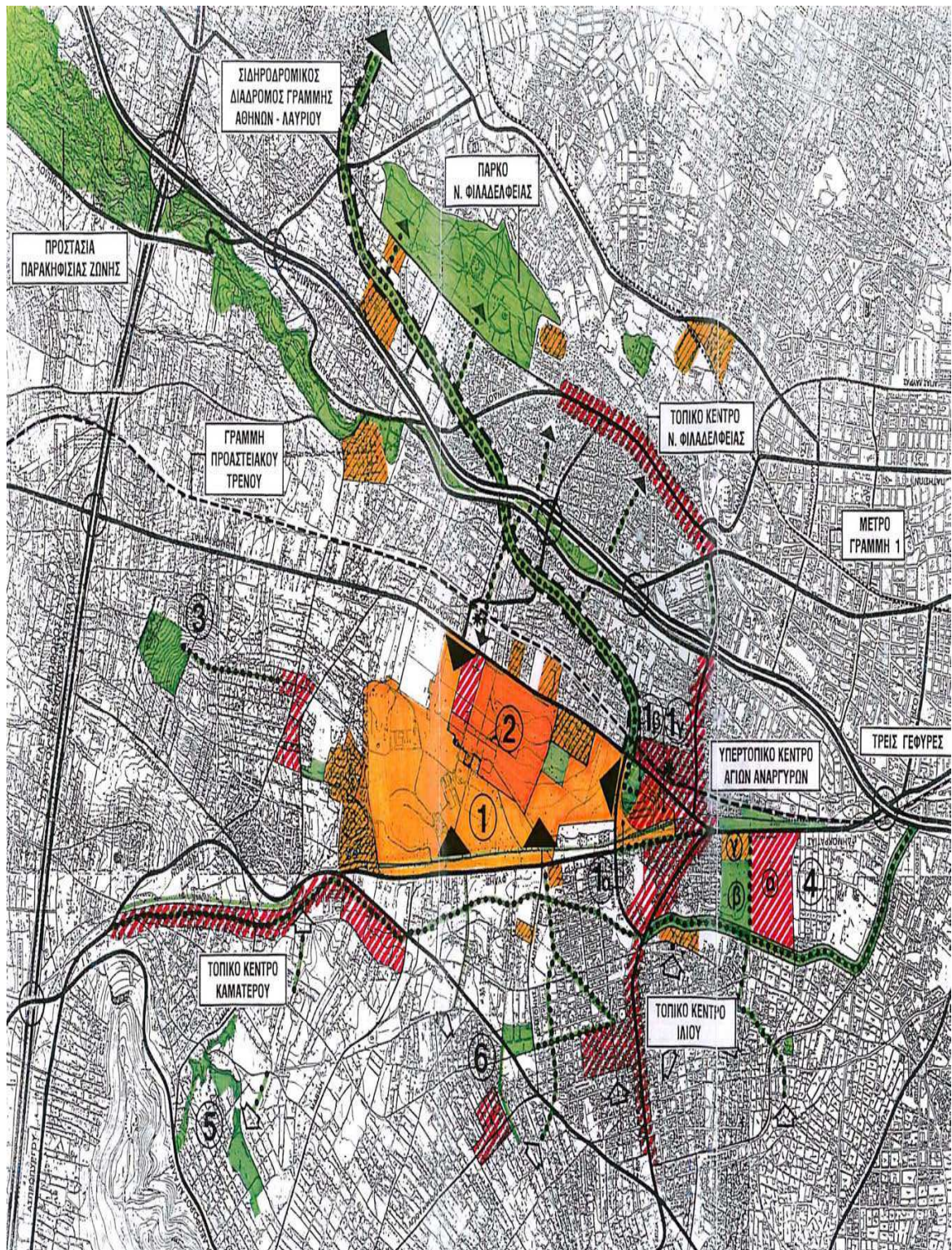
Πίνακας 4. Σκουπίδια και μολυσμένα νερά των λιμνών του Πάρκου

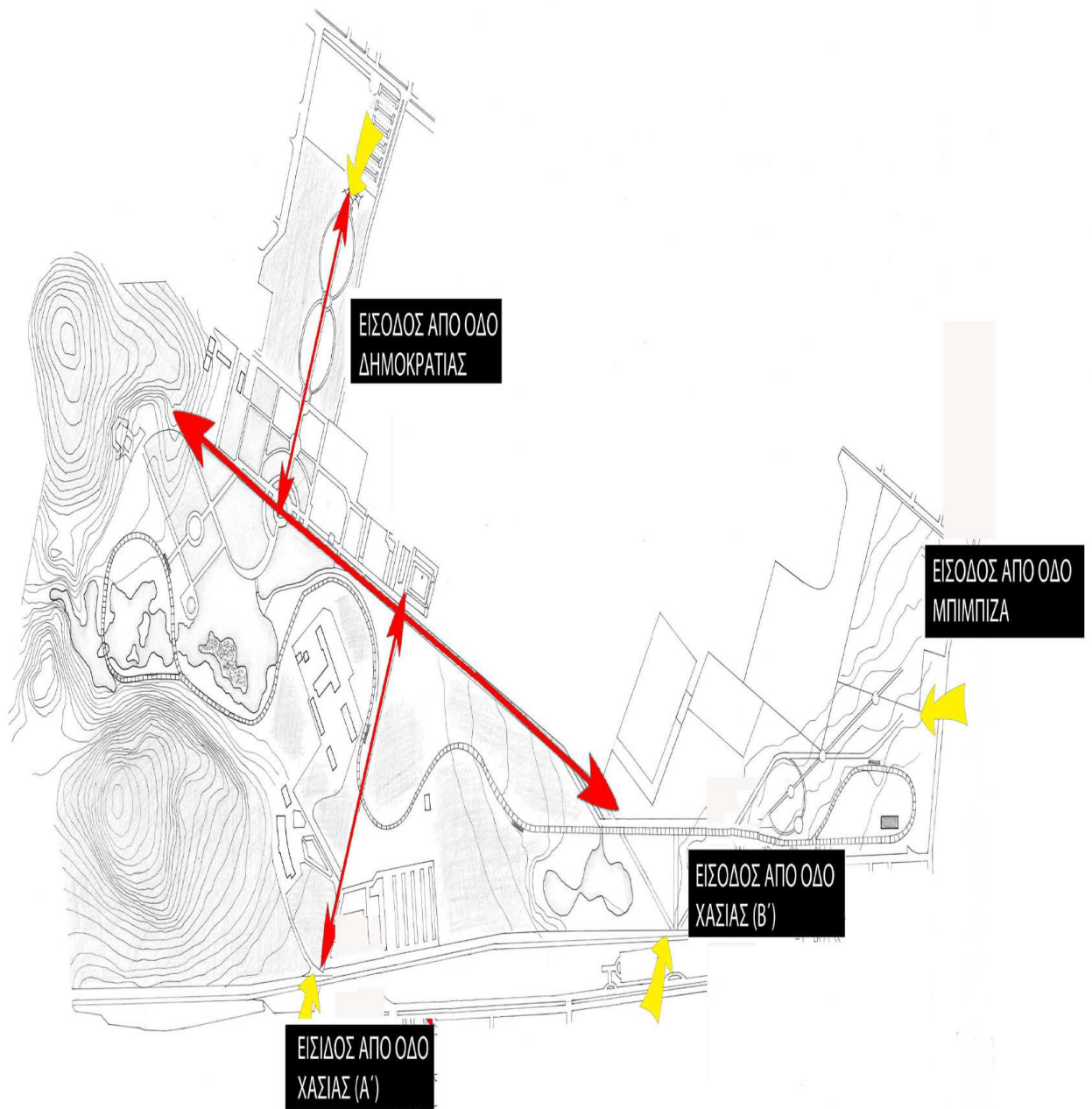
Ίλιον - Χάρτης

Πίνακας 5. Χάρτης του δήμου Ιλίου

Πίνακας 6. Χάρτης του Ιλίου και της ευρύτερης περιοχής

Πίνακας 7. Χάρτης εισόδων – χαράξεων Πάρκου

ΠΡΑΣΙΝΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΠΟ
ΤΗ Λ.ΧΑΣΙΑΣ ΕΩΣ ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ ΙΛΙΟΥ

Πίνακας 8. Σύγχρονος Ποδηλατόδρομος από το Πάρκο Αντώνης Τρίτσης
Πηγή: www.ilion.gr

Πίνακας 9. Η επέκταση του Μετρό στο Ίλιον

Πίνακας 10. Παλαιά φορητάκια ραδιοφωνίας στο Ύλιον

Πίνακας 11. Σχέδιο ανάπλασης – αποκατάστασης του παλαιού εργοστασίου της Βιοφιάλ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αρχαιολογική Εφημερίς, (1853) φύλλο 33 Αθήνα.

Δήμος Ιλίου. (2011). Σχέδιο Δράσης για την Αειφόρο Ενέργεια.

Δήμος Ιλίου. (2015.) Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 2015-2019.

Κάβουρας, Κ. (2017). Νέα εποχή για το Μητροπολιτικό Πάρκο «Αντώνης Τρίτσης», Εφημερίδα Εποχή, 22- 5- 2017

Καλαρά, Μ. – Σουλοζεκιιά, Τ. (2017). Ανάπλαση Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτσης» με χρήση Βιοκλιματικής Αρχιτεκτονικής. (Πτυχιακή Εργασία) Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Τ.Ε.

Λιάλιος, Γ. (2009) Θυμήθηκαν το πάρκο «Α. Τρίτσης» 13 χρόνια μετά. Εφημερίδα Καθημερινή 3.3.2009, ανακτήθηκε από <http://www.kathimerini.gr/352182/article/epikairothta/ellada/8ymh8hkan-to-parko-a-tritshs-13-xronia-meta>

Λιάλιος, Γ. (2017). Χρηματοδότηση αποκτά για πρώτη φορά το Πάρκο Τρίτση, Εφημερίδα Καθημερινή, 13-7-2017

Μαργαρίτη, Σ., Μάναλης, Π., Μπεγέτης, Π., (2017). Ανακαλύπτοντας το Μητροπολιτικό Πάρκο «Αντώνης Τρίτσης», Εκπαίδευση για την Αειφορία, Εκπαιδευτικό υλικό. Φορέας Διαχείρισης Μητροπολιτικού Πάρκου «Αντώνης Τρίτσης».

Μαυρική Μ. (2013), Η πόλις, κοινωνία των ελευθέρων εστί. : η περίπτωση της αρχαίας Μιλήτου, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Πατρών.

Μενούνου, Ε. (2017). Η Συμβολή στο Αστικό Τοπίο του Μητροπολιτικού Πάρκου «Α. Τρίτσης»...Μελέτη περίπτωσης: το υδάτινο περιβάλλον του Πάρκου . Διεπιστημονικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός χώρου-Πολεοδομία- Χωροταξία. Όψεις του Αστικού Τοπίου και Δημόσιος Χώρος. Πόλη, Φύση και Νέες Τεχνολογίες, Αθήνα.

Μπεζαίτης, Γ. (2013) Το Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Αντώνης Τρίτσης» και η Συμβολή του στη Βιώσιμη Ανάπτυξή του Δήμου Ιλίου. (Μεταπτυχιακή Εργασία), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας Και Οικολογίας, Αθήνα.

Μποζίκας, Α. (2012). Εντάχθηκε στο ΕΣΠΑ η ανάπλαση του Παλαιού εργοστασίου της Βιοφιάλ, Περιοδικό Ελεύθερος Διάλογος.

Νεντούδη, Β.(2010) ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ - Αστικά Παρατηρητήρια και Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα.(Διπλωματική Εργασία) Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ειδίκευσης « Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Θεσσαλονίκη.

Νταρζάνου, Α.(2018) Πάρκο Ραδιοφωνίας στο Ίλιον, Εφημερίδα Αυγή, 9-7- 2018

Περιοδικό ΙΛΙΟΝ.(2009) Έκδοση του Δήμου Ιλίου, Αύγουστος 2009.

ΠΚΣΑ Δυτική; Αθήνας.(2007). Πρότυπα Καινοτόμα Σχέδια Ανάπτυξης - Πρόταση για τη Δυτική Αθήνα.

Πυργιώτης Λ., Ξυθάλη, Δ.,Γρεβενιώτης, Κ., Ντρούτσα, Ε., και συν. (1998). Οδηγός προς Ο.Τ.Α. για τη βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών και κατοικίας. Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, Αθήνα.

Σπηλιόπουλος Π. (2005). Η σημασία των μεγάλων ιδιωτικών επενδύσεων για την τοπική ανάπτυξη. Η περίπτωση του πολυχώρου ESCAPE στο Δήμο Ιλίου. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Καλαμάτα.

Σουρμελής, Δ. (1954). Αττικά: ή περί δήμων Αττικής εν οίς και περί τινων μερών του Άστεως, Αθήνα.

Σωτηρόπουλος, Λ.(2008). Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Α. Τρίτσης». Για μια ολοκληρωμένη στρατηγική βιωσιμότητας, ΑΣΔΑ.

Ξανθούλης, Ν. (1973). Η γέννησις των διδύμων δημοκρατία – αυτοδιοικήσις και οι αρχαίοι Δήμοι της Αττικής. Ανάπτυπο από την Επιθεώρηση Τοπικής Αυτοδιοικήσεως ΙΒ' Δεκέμβριος 1973.

ΞΕΝΗ

Beckman, E.P, Δημούδη Α., Κομνίτσας Α., Κοσμάκη Π., Μπελαβίλας Ν., Πολύζος Ι., (2001). «Βιοκλιματικός Σχεδιασμός Κτιρίων και Περιβάλλοντος Χώρου», Τόμος Β, ΕΑΠ, Πάτρα.

Clairmont, C.W. (1993) Classical Attic Tombstones, III, Zurich

COM(2011) 889 τ ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ Φως στο μέλλον. Επιτάχυνση της εξάπλωσης των καινοτόμων τεχνολογιών φωτισμού.

Diels, H., Kenyon, F.G., Walter de Gruyter, (1961). *Anonymi Londinensis ex Aristotelis Iatricis Menoniis et Aliis Medicis Eclogae, Aristotelis res Publica Atheniensium*, Berlin.

Trail, J. S. (1975) *The political organization of Attica, Hesperia, XIV*, Princeton.

UN-Habitat (2003). *A Guide to Setting up an Urban Observatory*.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

<http://www.ilion.gr/web/guest/culture>

<http://www.ilion.gr/web/guest/dimodeio>

<https://www.newsbomb.gr/ellada/news/story/437537/parko-tritsi-enas-egkatalaleimmenos-pneymonas-prasinoy>

<http://www.ilion.gr/web/guest/filarmoniki>

<http://www.peristerinews.gr/εντάχθηκε-στο-εσπα-η-ανάπλαση-του-παλα>

<https://2020epmellon.wordpress.com/tag/%CE%B2%CE%B9%CE%BF%CF%86%CE%B9%CE%B1%CE%BB/>

<http://www.dimotikanea.gr/dimoi/item/4962-anna-synodinou-to-epivlitiko-theatro-sto-ktirio-tis-viofial>

http://www.ilion.gr/c/ext/documents/get_file?mainid=20494

www.ilion.gr/c/ext/documents/get_file?mainid=20494

<http://www.ilionsocial.gr/el/ypiresies/entaksi-se-kapi>

<http://www.ilionsocial.gr/el/domes/kethea>

<http://www.ilion.gr/web/guest/ergaypo>

<http://dikaiosinisimera.gr/2018/09/18/δήμος-ιλίου-εκτεθειμένα-αρχαιολογικ/>

<https://left.gr/news/vila-konstantinidi-ena-neotero-mnimeio-perimenei-haraktirismo-kai-ti-diasosi-toy>

<https://www.news247.gr/paideia/panepistimio-dytikis-attikis-me-ktiria-sto-parko-tritsi-kai-orumisthioys-apo-dimoys.6572833.html>

<https://geonews.gr/πάрко- τρίτη-μία-νησίδα-άγριας-ομορφι/>

<http://pkpyva.sep.org.gr/>

<http://www.parkotritsis.gr/wp->

content/uploads/Yliko/PDF/ParkoTritsi_Periousiologio_Final_17%20sm.pdf